

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота бакалавра

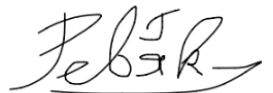
на тему: **«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ
УКРАЇНОЮ ТА ЧЕХІЄЮ»**

Виконав:
студент 4 курсу групи УО-41
спеціальності 292
«Міжнародні економічні відносини»
Освітньої програми
«Міжнародні економічні відносини»
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Чедія Р.В.

Керівник: к.е.н., доц. Ревякін Г.В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри міжнародних
економічних відносин та логістики
Анна ЗАЙЦЕВА

«____» _____ 2025 року

**З А В Д А Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Чедія Роланд Віталійович

1. Тема роботи «Сучасний стан та перспективи розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією»

керівник роботи Ревякін Георгій Володимирович,

затверджені наказом по університету від 22.05.2025 року №

2. Строк подання студентом роботи 22.05.2025

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

розглянути сутність і основні форми міжнародних торговельно-економічних відносин; розкрити поняття та класифікація міжнародних торговельно-економічних відносин; проаналізувати фактори, що впливають на розвиток двосторонніх торговельно-економічних відносин; дослідити сучасний стан торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією; визначити основні проблеми та бар'єри у торговельно-економічному співробітництві; оцінити перспективи розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та Чехією; зробити висновок усієї роботи.

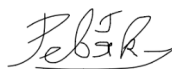
4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1.	Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ ДЕРЖАВАМИ
2.	Розділ 2. АНАЛІЗ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЧЕХІЄЮ

5. Дата видачі завдання 01.12.2024

Студент _____ Чедія Р.В.

Керівник роботи _____ Ревякін Г.В.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1. Теоретичні основи торговельно-економічного співробітництва між державами.....	8
1.1. Сутність і основні форми міжнародних торговельно-економічних відносин.....	8
1.2. Фактори, що впливають на розвиток двосторонніх торговельно-економічних відносин.....	17
Висновки до першого розділу.....	23
Розділ 2. Аналіз торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією.....	25
2.1. Сучасний стан торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією.....	25
2.2. Основні проблеми та бар'єри у торговельно-економічному співробітництві.....	35
2.3. Перспективи розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та Чехією.....	44
Висновки до другого розділу.....	55
Висновки	58
Список використаних джерел.....	62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність вивчення цієї теми зумовлена не тільки необхідністю розвитку економічної співпраці між двома країнами, а й впливом на стабільність національних економік, а також значенням двосторонніх відносин для інтеграції України в європейський економічний простір. Глобалізація та міжнародні відносини відіграють ключову роль у формуванні внутрішньої та зовнішньої політики держав, вивчення двосторонніх відносин між країнами стає не просто актуальним, а вкрай необхідним. Особливо це стосується України, стратегічне геополітичне положення якої зумовлює потребу в розвитку ефективної економічної дипломатії.

У сучасних умовах глобалізації та інтеграційних процесів, торговельно-економічні відносини між країнами займають ключове місце у розвитку національних економік. Специфіка взаємодії України та Чехії у сфері торгівлі та економіки, наявність сприятливих умов для економічного співробітництва, а також вплив політичних та соціальних факторів визначають актуальність цієї теми. Зростаючий інтерес до взаємних торгових відносин між Україною та Чехією вимагає детального вивчення сучасного стану цих відносин, а також перспектив їх розвитку.

Ступінь вивчення проблеми. Тема торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією була предметом уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Окремі аспекти цієї проблеми висвітлені в роботах таких авторів, як В.І. Мельник [10], Балабанов І.Т. [14], Кіндзерський Ю.В. [15], які вивчали розвиток двосторонніх економічних відносин, зокрема у сфері зовнішньої торгівлі та інвестиційного співробітництва. У своїх дослідженнях вони звертали увагу на специфіку економічної взаємодії, фактори, що впливають на стан торгівлі, а також аналізували проблеми, що виникають у процесі двостороннього співробітництва. Водночас роботи авторів часто мають обмежений підхід, зокрема в питаннях інтеграційних процесів та їх впливу на взаємні торгові відносини.

Зарубіжні автори, такі як Джон Х. Барнс, Мартін Грін, також розглядають взаємовигідні економічні відносини між країнами Східної Європи та Центральної Європи, зокрема через призму глобальних економічних змін і торговельної політики Європейського Союзу. Однак їхні дослідження, хоча і мають велике значення для розуміння загальних тенденцій розвитку, не завжди враховують специфічні умови та особливості економічного розвитку України та Чехії.

Метою роботи проаналізувати сучасний стан торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією, визначити основні проблеми та бар'єри у співпраці, а також обґрунтувати перспективні напрями розвитку двосторонніх економічних зв'язків

Для досягнення зазначеної мети передбачається вирішити такі завдання:

- Проаналізувати теоретичні основи формування та функціонування міжнародних торговельно-економічних відносин;
- Висвітлити фактори, що впливають на розвиток двосторонніх торговельно-економічних відносин;
- Проаналізувати поточний стан торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією;
- Визначити основні проблеми, що стримують розвиток торговельно-економічних відносин;
- Розкрити перспективи розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та Чехією.

Об'єктом дослідження торговельно-економічні відносини між Україною та Чехією, які формуються в рамках міжнародної економіки та впливають на соціально-економічний розвиток обох країн.

Предметом дослідження є механізми, тенденції та чинники, що впливають на розвиток двостороннього торговельно-економічного співробітництва між Україною та Чехією, а також оцінка ефективності співробітництва в умовах глобалізаційних змін.

Методи дослідження: Дослідження торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією ґрунтується на використанні комплексу загальнонаукових та спеціальних методів, що дозволяють здійснити глибокий і системний аналіз досліджуваної проблематики. Метод наукової абстракції застосовано для теоретичного осмислення сутності торговельно-економічної взаємодії між державами та її структурних елементів. Порівняльний аналіз використано для виявлення особливостей економічного розвитку України та Чехії, а також для зіставлення їх зовнішньоекономічних стратегій.

Структура та обсягу. Робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків; містить 67 сторінок тексту, 4 рисунків, 6 таблиць. Список джерел містить 57 найменувань літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ ДЕРЖАВАМИ

1.1 Сутність і основні форми міжнародних торговельно-економічних відносин

Міжнародні торговельно-економічні відносини є складною і багатогранною системою взаємодії між державами, що охоплює обмін товарами, послугами, капіталом, технологіями, робочою силою, а також спільну участь у виробничих, інвестиційних та фінансових проєктах. Вони формуються на основі економічних інтересів країн і є ключовим чинником інтеграції національних економік у глобальний економічний простір.

Міжнародні економічні відносини (МЕВ) - одна із форм міжнародних відносин. МЕВ опосередковують здійснення інших форм міжнародних відносин. Тому сьогодні практично всі держави включені в систему виробничих відносин та взаємовідносин. З другої половини ХХ століття взаємодоповнюваність і взаємозалежність стали наростати такими темпами, що набули всеохоплюючого і незворотного тотального характеру. Більше того, нині стає все більш очевидним, що жодна країна не зможе успішно вирішувати економічні проблеми, не координуючи свою національну політику з політикою, що проводиться іншими країнами [35].

Історично міжнародна торгівля виникла як природний процес обміну надлишками виробництва між різними регіонами. Проте вже в античні часи вона перетворилася на потужний чинник розвитку цивілізацій. Фінікійські мореплавці стали торговцями закономірно як торговельні зв'язки формували політичну карту світу [33,21].

Поява міжнародних економічних зв'язків стала відповіддю на зростання взаємозалежності між країнами, спричинене історичною нерівномірністю у ресурсах і технологіях. Природні ресурси розподілені дуже неоднаково: десть є родючі землі, десть — багаті надра, а ще десть — вигідне географічне розташування. Це стало основою для того, щоб різні регіони почали спеціалізуватися на тому, що їм найкраще вдається. Наприклад, фінікійці

через брак родючих земель не мали можливості займатися сільським господарством, тому логічно, що вони розвивали торгівлю й мореплавство. [3,5].

З часом ця природна нерівномірність лише поглиблювалася. Технологічний прогрес у різних регіонах йшов нерівномірними темпами - у Китаї винайшли папір і порох, на Близькому Сході розвивалася математика, в Європі - механічні винаходи. Це створювало потужні стимули для обміну не тільки товарами, а й знаннями.

Міжнародні економічні відносини мають дуже давнє походження — ще з тих часів, коли перші каравани тягнулися між далекими цивілізаціями. Одним із найвідоміших прикладів став Великий шовковий шлях, що з'єднував Китай із Європою. Через нього передавалися не лише товари, а й ідеї, знання, нові технології — і саме завдяки таким контактам починалося культурне та економічне взаємозбагачення народів [8].

Кліматичні особливості також відігравали ключову роль. Спробуйте уявити середньовічну Європу без індійських прянощів, які не тільки покращували смак їжі, але й допомагали зберігати продукти. Або сучасну промисловість без близькосхідної нафти. Ці приклади яскраво демонструють, як географічна спеціалізація перетворилася на економічну взаємозалежність.

Важливо розуміти, що міжнародні економічні відносини - це не просто про обмін товарами. Це потужний механізм взаємного збагачення культур, технологій, управлінських практик. Коли венеційські купці привозили шовк з Китаю, вони привозили не просто тканину - вони привозили нові естетичні ідеали, технології виробництва, навіть філософські концепції. [17].

Міжнародні економічні відносини сформувалися не випадково, а як закономірна відповідь на потребу держав обмінюватися тими ресурсами, яких їм бракує. Це стало механізмом врівноваження регіональних відмінностей — у природних багатствах, рівні економічного розвитку та технологічному потенціалі. На сьогодні такі відносини є невід'ємним елементом глобальної

економічної системи, що забезпечує спільний розвиток країн шляхом взаємодії та використання спільних переваг.

Міжнародні торговельно-економічні відносини сьогодні є тим фундаментом, на якому будується процвітання сучасних держав. Вони нагадують складний живий організм, де кожен елемент – від торгівлі автомобілями до обміну програмним забезпеченням – тісно взаємопов'язаний. Розглядаючи цю систему, важливо усвідомити: у глобалізованому світі жодна країна, навіть така могутня як США чи Китай, не може існувати у повній ізоляції [3].

Регулювання міжнародної торгівлі має на меті, перш за все, формування більш прозорого та передбачуваного торговельного середовища міжнародних економічних відносин між країнами в ході товарного обміну, в тому числі урегулювання корпоративних торговельних зв'язків задля інтенсифікації експортно-імпортних відносин [3, 1].

Основні форми економічного співробітництва між країнами являють собою складну систему взаємодії, яка постійно еволюціонує під впливом глобалізаційних процесів та технологічного прогресу. Це не просто набір сухих економічних механізмів, а жива тканина міжнародних відносин, що пронизує всі сфери сучасного світового господарства.

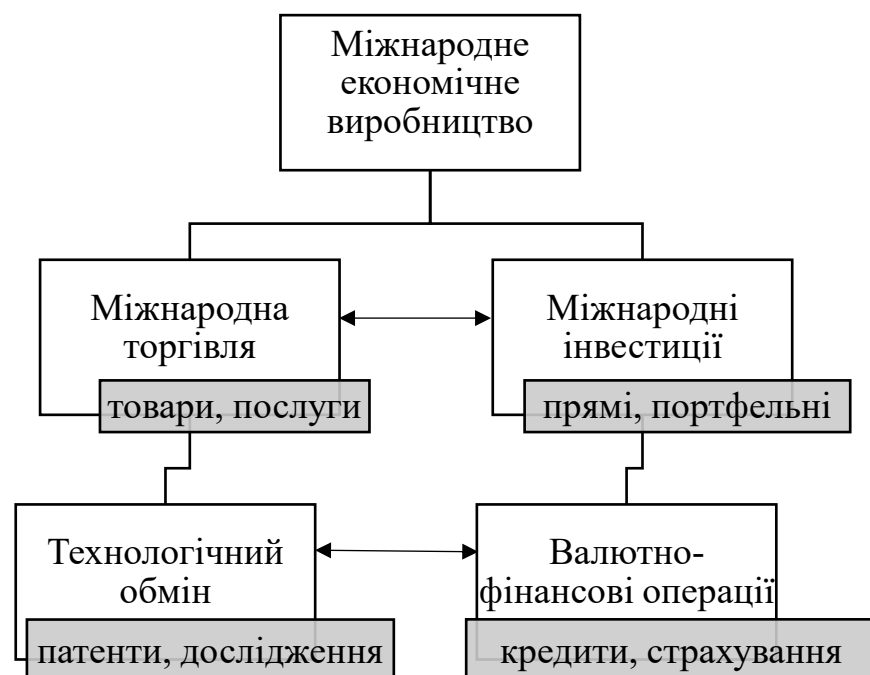

Рис. 1.1. Основні форми економічного співробітництва

Джерело: складено автором за матеріалами [2, с. 12., 3, 4].

Традиційною і найбільш видимою формою співробітництва залишається міжнародна торгівля товарами. Від часів Великого шовкового шляху, коли каравани везли екзотичні товари через цілі континенти, до сучасних контейнеровозів, що перевозять мільйони тонн вантажів щороку - ця форма не втратила своєї актуальності. Сьогодні вона набуває нових вимірів: якщо раніше торгівля в основному стосувалася сировини і готових виробів, то тепер ми спостерігаємо розквіт торгівлі напівфабрикатами та компонентами. Наприклад, українська сталь може стати частиною чеського автомобіля, який буде проданий у Південній Америці - це яскравий приклад того, як традиційна торгівля трансформується в умовах глобалізованої економіки. [9].

Окремо варто зупинитися на торгівлі послугами, яка в XXI столітті переживає справжній бум. Від фінансових і транспортних послуг до ІТ-аутсорсингу і освітніх програм - ця сфера постійно розширюється. Сьогоднішній світовий ринок показує, що міжнародна спеціалізація не обмежується лише сировиною чи виробництвом. Наприклад, Україна стала потужним експортером ІТ-послуг, а чеські компанії успішно працюють у сфері логістики на світовому рівні. Зараз з'являються цілі галузі, що взагалі існують лише завдяки міжнародному попиту. Це, зокрема, українські аутсорсингові компанії, які обслуговують клієнтів з усього світу, або чеські клініки, куди їдуть пацієнти з-за кордону за якісною медичною допомогою [5].

Міжнародне інвестування як форма економічного співробітництва набуло особливого значення в умовах глобалізації. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) перетворилися на потужний інструмент економічного розвитку. Чеські інвестиції в українську енергетику або українські стартапи, що приваблюють європейський капітал - це лише окремі приклади того, як капітал "не має батьківщини" в сучасному світі [6]. Особливо цікавим явищем останніх років стали так звані "інвестиційні міграції" - коли бізнес цілком переміщується в інші країни у пошуках більш сприятливого інвестиційного клімату [15].

Технологічне співробітництво - це окремий всесвіт міжнародних економічних відносин [1]. Від продажу ліцензій і патентів до спільних дослідницьких проектів - ця форма співробітництва стає все більш значущою. Українські ІТ-фахівці, які працюють над європейськими проектами, чи спільні наукові дослідження українських і чеських університетів - це приклади того, як технологічний прогрес стирає національні кордони. Важливо відзначити, що саме технологічне співробітництво часто стає локомотивом для інших форм економічної взаємодії [6].

Валютно-фінансове співробітництво - це особлива сфера, яка набула стратегічного значення в умовах глобальних ринків. Від міжнародних розрахунків до спільних антикризових програм - ця форма співробітництва стала невід'ємною частиною сучасних міжнародних економічних відносин. Участь України в міжнародних фінансових інституціях або чеські інвестиції в українські облігації - це лише видима частина величезного айсбергу фінансової взаємодії [1].

Окремо варто згадати про міжнародну промислову кооперацію, яка в умовах глобалізації виробництва набула особливого значення. Коли деталі одного автомобіля виробляються в десятках країн, а потім збираються на одному заводі - це і є сучасна промислова кооперація. Українські підприємства, які є частиною міжнародних виробничих ланцюгів - від металургії до авіабудівництва - є яскравим прикладом цієї форми співробітництва [9].

Регіональна економічна інтеграція як форма співробітництва варта окремої уваги. Від зон вільної торгівлі до повноцінних економічних союзів - цей напрямок став особливо актуальним у XXI столітті. Досвід України в рамках Угоди про асоціацію з ЄС або участь Чехії в Європейському Союзі демонструють, як інтеграційні процеси можуть трансформувати економіки окремих країн [10].

Сучасні форми економічного співробітництва постійно ускладнюються і диверсифікуються. Вже сьогодні спостерігається поява таких інноваційних форм, як:

- Віртуальні підприємства, що об'єднують фахівців з різних країн
- Цифрові платформи для міжнародної співпраці
- Спільні екологічні проекти транснаціонального характеру
- Крос-культурні освітні ініціативи[3].

Останні десятиліття глобалізація стала чи не найголовнішою темою на світовій арені, радикально змінюючи картину міжнародної торгівлі. Вона вже давно вийшла за межі лише економічних процесів і охоплює політичні, соціальні та культурні виміри. Говорячи про глобалізацію в контексті торгівлі, ми маємо на увазі зростаючу взаємозалежність економік країн, безперешкодний обмін товарами, послугами, капіталами та технологіями. Всі ці процеси поступово стирають кордони між націями, сприяючи безпрецедентному взаємодії та спільному розвитку на міжнародній арені. Це не просто економічна змова — це нова реальність, яка створює абсолютно нові правила гри на глобальному рівні. [2].

Одним із ключових наслідків глобалізації стало значне розширення географії торгівлі. Сучасні країни не обмежуються регіональними або традиційними партнерами, а активно інтегруються у глобальні ланцюги доданої вартості. Це сприяє інтернаціоналізації виробництва та розподілу праці, коли окремі етапи виробничого процесу здійснюються у різних країнах, з урахуванням спеціалізації, витрат і конкурентних переваг.

Крім того, глобалізаційні процеси сприяли лібералізації торгівлі, що виявляється у зниженні митних тарифів, спрощенні регуляторних процедур, гармонізації технічних стандартів та підписанні численних багатосторонніх і двосторонніх угод. Всесвітня торгова організація (ВТО), міжнародні торговельні союзи, такі як ЄС, НАФТА, АСЕАН, сприяли встановленню єдиних правил і норм ведення торгівлі, що зменшило ризики для бізнесу та підвищило прозорість процесів [1].

Україна є відкритою економікою, але також зазнає впливу глобалізаційних змін. З одного боку, це відкриває широкі можливості для диверсифікації експорту, залучення інвестицій та інтеграції у міжнародні виробничі ланцюги. З іншого боку, актуальними залишаються питання адаптації до глобальних стандартів, забезпечення конкурентоспроможності продукції, розвитку інфраструктури та цифрової трансформації торгівлі. Особливо важливим завданням є забезпечення рівноправної участі України в міжнародних торговельних переговорах і захисту національних інтересів на глобальному рівні. [9].

Отже, на думку автора, глобалізація має багатовимірний вплив на міжнародну торгівлю. Вона створює нові можливості для економічного зростання, модернізації та інтеграції, але водночас вимагає гнучкості, адаптації та стратегічного підходу до розвитку національних торговельних політик. [10].

У сучасному світі, де міжнародна торгівля стала не просто обміном товарами, а справжнім інструментом геополітичного впливу, питання її регулювання виходить на перший план. Країни більше не обмежуються лише митами чи податками — у хід ідуть десятки інших методів, часто менш помітних, але не менш дієвих. На фоні зростаючої ролі глобальних ринків і політичних ризиків уряди шукають нові способи впливу на експорт і імпорт. Тарифні бар'єри, які ще донедавна вважалися основним інструментом захисту внутрішнього ринку, поступово відходять на другий план, поступаючись місцем нетарифним методам, які стають дедалі витонченішими та ефективнішими.

Попри свою ефективність у формуванні торговельної політики, тарифні методи поступово втрачають домінантну роль у регуляторному арсеналі держав. Це обумовлено розширенням впливу нетарифних інструментів, які дедалі частіше використовуються для впливу на експортно-імпортні операції [3,8].

Рис. 2.3. Методи регулювання міжнародної торгівлі

Взято з джерела: [20, с. 11].

Серед нетарифних методів регулювання зовнішньої торгівлі виокремлюють кілька основних категорій:

1. Кількісні обмеження, що включають квотування, ліцензування, а також так звані добровільні обмеження експорту. Ці заходи встановлюють ліміти на обсяги товарів, дозволених до експорту або імпорту, часто маючи формальний характер і обмежену прозорість. У крайньому випадку до таких методів відноситься ембарго — повна заборона на торгівлю з окремими країнами або у певних товарних категоріях.

2. Фінансові інструменти, такі як надання експортних субсидій чи пільгове кредитування експорту. Вони спрямовані на підтримку національних виробників, стимулювання їх до виходу на зовнішні ринки та активної участі в міжнародній торгівлі. Проте використання подібних методів часто свідчить про потребу у компенсації недостатньої конкурентоспроможності продукції на глобальному рівні.

3. Валютно-кредитні заходи, серед яких — зміна валютного курсу, валютні інтервенції, встановлення валютних обмежень. Ці інструменти впливають на вартість імпортованих товарів, знижуючи їхню привабливість для внутрішнього споживача та ускладнюючи доступ іноземної продукції на внутрішній ринок. [24].

4. Правові методи, до яких належать торговельні угоди, міжнародні правові принципи (зокрема національного режиму, режиму найбільшого сприяння, преференційного режиму), санітарні та фітосанітарні стандарти, технічні бар'єри, а також вимоги щодо прозорості та нотифікації. Хоча ці методи активно застосовуються у рамках міжнародних домовленостей, їхня складність та багаторівнева регламентація можуть знижувати інтерес іноземних експортерів до окремих національних ринків [24, 23, 20, 17].

Загалом, автор міркує, що сукупність тарифних і нетарифних методів формує цілісну систему регуляторного впливу на міжнародну торгівлю, де ефективність кожного з інструментів залежить від специфіки національної економіки, зовнішньополітичних пріоритетів та глобальних тенденцій розвитку ринку.

Аналіз теоретичних засад міжнародних торговельно-економічних відносин дозволяє зробити висновок, що ці відносини є складною і багатогранною системою, яка формується під впливом численних факторів — як внутрішньоекономічних, так і зовнішніх. [11]. Поняття міжнародних торговельних зв'язків охоплює не лише обмін товарами, а й широкий спектр форм співпраці між країнами, включно з інвестиційною, виробничою, технологічною та інституційною взаємодією.

Аналіз міжнародної торгівлі також дає вагомі підстави для оцінки конкурентоспроможності. Зокрема, вивчаються такі показники, як торговельний баланс, індекс зовнішньої спеціалізації, індекс виявлених порівняльних переваг (RCA). Оцінка структури експорту й імпорту допомагає виявити конкурентні ніші та визначити, у яких галузях національна економіка має або втрачає свої позиції [21].

Серед основних форм економічного співробітництва особливе значення мають міжнародна торгівля, спільні підприємства, транснаціональні корпорації, економічні союзи, інтеграційні об'єднання та угоди про вільну торгівлю. Саме ці форми стають інструментами реалізації національних інтересів на глобальному ринку, сприяють підвищенню конкурентоспроможності та залученню іноземних ресурсів.

Визначено суть міжнародних економічних відносин, які становлять сукупність багаторівневих зв'язків між державами, підприємствами та іншими суб'єктами світового господарства, які ґрунтуються на обміні товарами, капіталами та технологіями, послугами. На підставі цього можна стверджувати, що ці відносини є ключовим чинником розвитку національних економік у глобалізованому світі. Основні форми взаємодії, зокрема торгівля, інвестиції, міграція робочої сили та співробітництво в межах міжнародних організацій, відображають різність механізмів участі країн у міжнародному поділі праці. Важливою також є роль державного регулювання, оскільки саме держава забезпечує стратегічну спрямованість та безпеку економічного партнерства.

З огляду на вищесказане, автор вважає, що міжнародні торговельно-економічні відносини становлять багатогранну систему, що постійно змінюється під впливом зовнішніх чинників і внутрішніх пріоритетів країн, і потребує глибокого наукового аналізу для виявлення ефективних моделей співпраці. [5].

1.2 Фактори, що впливають на розвиток двосторонніх торговельно-економічних відносин

Розвитком двосторонніх торговельно-економічних відносин між країнами завжди відбувався під впливом сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників. Найбільш вагомими серед них є політичні, економічні та соціальні фактори, які, взаємодіючи між собою, формують динаміку співпраці, її пріоритети, інтенсивність та ефективність. Знання і розуміння природи цих

факторів дає змогу глибше оцінити специфіку міждержавного економічного партнерства, зокрема між Україною та Чеською Республікою. [4].

До основних факторів розвитку торговельно-економічних відносин належать:

- неоднорідність природних, географічних, демографічних, економічних умов, нерівномірна забезпеченість матеріальними, трудовими, фінансовими та іншими ресурсами;

- поглиблення міжнародного суспільного поділу праці, зокрема міжнародної спеціалізації, значне розширення номенклатури продукції;

- підвищення ефективності національного виробництва, зумовлене впливом зовнішньоекономічної діяльності;

- розвиток НТР, що унеможливорює самостійне використання всіх досягнень сучасної науки і техніки та лідерство однієї країни у всіх сферах наукової діяльності;

- переважний розвиток акціонерної форми, формування глобальної фінансової інфраструктури, зростання ролі ТНК сприяють активізації руху капіталу;

- інформаційна революція, глобальна інформатизація суспільства, що істотно полегшує отримання будь-якої інформації;

- потреба хоча б часткового подолання зростаючого розриву між високорозвинутими та слаборозвинутими країнами при формуванні цілісного світового господарства;

- лібералізація міжнародних економічних відносин, вільний рух товарів і послуг, факторів виробництва сприяють зростанню відкритості національних економік та зменшують межі дії протекціонізму;

- поглиблення глобальної екологічної кризи, послабити або подолати яку можна лише спільними зусиллями всіх країн; [3,2].

Політичні чинники визначають загальні рамки і тональність торговельного діалогу між країнами. До таких факторів належать стабільність внутрішньої політичної ситуації, рівень довіри між урядами, наявність

дипломатичних відносин, функціонування міждержавних економічних комісій, підписання двосторонніх угод про співробітництво, а також участь обох країн у регіональних і міжнародних організаціях (наприклад, ЄС, СОТ, ВТО). [12].

На першому місці — рівень політичної стабільності у державі, оскільки нестабільна політична ситуація створює ризики для інвесторів, впливає на прогнози макроекономічного розвитку та знижує бажання бізнесу до міжнародної кооперації.

Надзвичайно важливим є характер політичного діалогу між країнами. У випадку України та Чехії спостерігається відносно високий рівень взаєморозуміння, який відображається в підписаних міждержавних угодах, діалозі на рівні посольств, парламентських делегацій, економічних комісій тощо [6]. Підтримка країни на міжнародній арені, спільна участь у міжнародних організаціях (зокрема СОТ, ООН, ОБСЄ), а також узгодженість зовнішньої політики у ключових питаннях, наприклад безпеки, є сильними політичними сигналами на користь розширення співпраці. [12].

Особливу роль відіграє також наявність або відсутність політичних бар'єрів. Наприклад, режим санкцій, візові обмеження, торговельні обмеження чи політична ізоляція тієї чи іншої сторони здатні різко зменшити обсяги взаємної торгівлі. Успішна реалізація дипломатичних контактів і міждержавних програм безпосередньо сприяє активізації економічної діяльності [10].

Прямим проявом політичної підтримки може бути проведення спільних бізнес-форумів, економічних місій, участь у міжнародних виставках, обмін візитами на рівні високопосадовців. Негативно на торгівлю впливають політичні кризи, збройні конфлікти, санкції та обмеження у сфері зовнішньоекономічної діяльності [13].

Економічні чинники виступають безпосередньою основою для встановлення і поглиблення двосторонніх торговельних зв'язків. Серед них особливо важливими є: структура та масштаб економік обох країн, обсяг ВВП, рівень інфляції, стан платіжного балансу, обсяг прямих іноземних інвестицій, показники експорту та імпорту, рівень виробничої кооперації. Вагоме

значення мають також валютно-фінансова політика, податкова система, наявність інвестиційних стимулів, стан логістичної та транспортної інфраструктури [2]. Країни з відкритою економікою, сприятливим бізнес-кліматом та стабільними макроекономічними показниками мають більше можливостей для залучення зовнішньоторговельних партнерів і реалізації спільних економічних проєктів.

Економічні фактори є найбільш відчутними в контексті формування зовнішньоторговельної політики. Перш за все, йдеться про макроекономічну стабільність, яка включає рівень інфляції, безробіття, платоспроможність держави, стан державного боргу та інші критичні індикатори. Чим стабільнішою є економічна ситуація, тим більше довіри це викликає в іноземних партнерів. [15].

Важливим економічним чинником є рівень інвестиційної активності, який безпосередньо пов'язаний із стабільністю економік, податковими умовами та захистом прав інвесторів. Чеські компанії, такі як Agrofert або Škoda Auto, інвестують в український аграрний сектор та промисловість, що сприяє розвитку виробництва і створенню нових робочих місць. Однак корупція, бюрократія та нестабільність законодавства в Україні часто обмежують потенційний потік інвестицій, що може уповільнити розвиток двосторонніх економічних відносин [4].

Іншим важливим аспектом є структура економіки: рівень диверсифікації промисловості, аграрного сектору, сфери послуг. Якщо економіки країн є комплементарними (тобто взаємодоповнюють одна одну), це створює підґрунтя для ефективної кооперації. У випадку України та Чехії можна простежити низку таких доповнень: наприклад, Чехія експортує промислову продукцію, а Україна — сировинні товари. [8].

Також істотним є рівень розвитку логістичної та фінансової інфраструктури, наявність спільних підприємств, рівень автоматизації, технологічні стандарти тощо. Умови оподаткування, митне регулювання,

банківська система і доступ до кредитів мають безпосередній вплив на динаміку торгівлі [12].

Ще один вагомий фактор — інвестиційний клімат. Якщо країна має прозоре законодавство, гарантії захисту інвестора, привабливі пільги та стабільну нормативну базу, вона активніше залучає іноземний капітал. Чеські компанії дедалі частіше виявляють зацікавлення в інвестуванні в українську економіку, зокрема у галузі машинобудування, агросектору, інформаційних технологій.

Соціальні чинники часто залишаються недооціненими, однак вони чинять істотний вплив на характер і глибину міждержавної економічної взаємодії. До таких чинників належать: демографічна структура населення, рівень освіти, кваліфікація робочої сили, споживчі звички, ментальність, мовні бар'єри, ступінь мобільності населення [19].

Ще один важливий чинник — рівень освіти та кваліфікації трудових ресурсів. Чим більш підготовлене та конкурентоспроможне населення, тим легше інтегруватися у глобальні виробничі ланцюги та залучати іноземні компанії до співпраці [15]. У випадку України та Чехії наявна позитивна динаміка в налагодженні освітньо-наукових програм і академічних обмінів, що створює інтелектуальну базу для подальших економічних зв'язків.

До соціальних факторів також можна віднести ментальні та культурні відмінності. Хоча Україна і Чехія мають певні історичні відмінності, проте подібність у цінностях, орієнтація на європейський шлях розвитку сприяють створенню сприятливого середовища для економічного партнерства [16].

Значну роль також відіграє громадська думка щодо розвитку зовнішньоекономічних зв'язків із тією чи іншою країною, рівень довіри до іноземного бізнесу, а також наявність історичних та культурних контактів. У випадку України та Чехії позитивну роль відіграє наявність української діаспори у Чехії, що сприяє встановленню комунікацій, а також зростаючий інтерес чеських компаній до українського ринку, особливо в умовах післявоєнного відновлення [21].

Як визначено вище, аналіз основних чинників, що впливають на розвиток двосторонніх торговельно-економічних відносин, засвідчує складну і багатовимірну природу цього процесу [17]. Політичні, економічні та соціальні фактори виступають не лише самостійними елементами впливу, а й взаємодіють між собою, створюючи цілісну систему передумов для формування та еволюції зовнішньоекономічного співробітництва між державами.

Політична стабільність, ефективність зовнішньої політики та рівень міждержавної довіри закладають базу для конструктивного діалогу та підписання відповідних угод. Економічні чинники — як-от структура національного виробництва, макроекономічна стабільність, інвестиційний клімат і рівень розвитку інфраструктури — формують матеріальну основу для реального обміну товарами, послугами, технологіями та капіталами. У свою чергу, соціальні аспекти — такі як демографічна ситуація, кваліфікаційний рівень населення та соціокультурна сумісність — впливають на ефективність кооперації, особливо у сфері людського капіталу, освіти та комунікації. [18].

Відомо, що рівень економічного співробітництва між будь-якими країнами прямо залежить від глибини та масштабів існуючого між ними поділу праці у сфері матеріального виробництва і стану їх економік на кожний даний період його здійснення [21]. Тобто потенційні можливості розвитку економічного співробітництва будь-якої країни в кінцевому рахунку зумовлюються її загальним економічним потенціалом. А конкурентоспроможність є визначальним критерієм ефективності будь-якого суб'єкта, яка забезпечується за рахунок конкурентних переваг у боротьбі за ринки збуту, ресурси, за місце на ринку, за клієнта, за прибуток і т.ін., що визначає темпи зростання виробництва та рівень національної безпеки. Гостра конкурентна боротьба спонукає країни до найширшого використання як внутрішніх, так і зовнішніх джерел і факторів економічного зростання, що, в свою чергу підвищує ефективність економічного співробітництва [16].

За успіхом у двосторонніх торговельно-економічних відносинах завжди стоїть цілий комплекс чинників. Це і політична воля урядів, і рівень розвитку інфраструктури, і навіть менталітет бізнес-середовища. Але чи не найголовніше — це довіра. Без неї не працюють ні угоди, ні інвестиції. Особливо це помітно у відносинах країн, що лише нещодавно почали глибше взаємодіяти — як, наприклад, Україна та Чехія. Тут важлива не лише статистика, а й «людський фактор»: наскільки легко компаніям спілкуватися, наскільки передбачуваною є державна політика, наскільки відкритим є ринок. У цьому сенсі економіка — не лише про цифри, а про атмосферу співпраці, яку треба плекати роками.

Таким чином, на думку автора, ефективність двостороннього торговельно-економічного співробітництва залежить від сукупного впливу зазначених чинників. Їхній аналіз дозволяє формувати обґрунтовану економічну політику, розробляти довгострокові стратегії співпраці та адаптувати зовнішньоекономічну діяльність до змін середовища. У подальших розділах цієї роботи буде здійснено практичну оцінку впливу цих факторів на торговельно-економічні відносини між Україною та Чеською Республікою. [3, 6, 18].

Висновки до першого розділу

1. Міжнародні торговельно-економічні відносини у сучасному світі набули багатофункціонального характеру, виходячи далеко за межі традиційної торгівлі товарами та послугами.

Оскільки сьогодні торгівля охоплює інвестиційне співробітництво, обмін технологіями, спільне виробництво та інші форми інтеграції економік різних країн. Процеси глобалізації прискорили цей розвиток, сприяючи відкритості ринків і створенню єдиних стандартів економічної взаємодії. Проте разом із можливостями зросли й ризики: з'явилися торговельні конфлікти, посилилися вимоги до конкурентоспроможності, а окремі країни вдаються до протекціоністських заходів для захисту власного виробництва. Таким чином,

міжнародна торгівля стала складним багаторівневим процесом, де країни змушені балансувати між відкритістю і захистом національних інтересів.

2. Визначено, що політичні, економічні та соціальні чинники комплексно впливають на розвиток двосторонніх торговельно-економічних відносин, формуючи можливості або обмеження для взаємодії між державами.

Політична стабільність, наявність дієвих інститутів, ефективна дипломатія й правове поле створюють передумови для довгострокових торговельних зв'язків. Економічні показники, такі як рівень ВВП, структура виробництва, платоспроможний попит, визначають реальні можливості для розвитку торгівлі та інвестицій. Соціальні чинники — культура ведення бізнесу, рівень довіри між партнерами, суспільні цінності — здатні або зміцнювати, або послаблювати економічні зв'язки. Залежно від співвідношення цих чинників, двосторонні відносини можуть отримувати імпульс до зростання або, навпаки, гальмуватися на різних етапах розвитку.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЧЕХІЄЮ

2.1 Сучасний стан торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією

Торговельно-економічні відносини України й Чеської Республіки мають динамічний розвиток та зміцнення в останні десять років. Чехія — одне з найбільших економічних партнерів України в центральній частині Європи, спільний діалог з яким здійснюється в області торгівлі, інвестицій, науково-технічного обміну та співробітництва в галузях енергетики. [22].

Сучасні політичні відносини між Україною та Чехією почали зароджуватись ще в період існування Чехословацької федерації. 8 грудня 1991 року Чеська і Словацька Федеративна Республіка (ЧСФР) визнала незалежність України, а дипломатичні відносини між обома країнами були встановлені 30 січня 1992 року. У травні 1992 року прем'єр-міністр ЧСФР Маріан Чалфа під час візиту в Україну парафував Договір про добросусідство і дружні відносини, який не був підписаний через мирне розділення ЧСФР на дві незалежні держави 1 січня 1993 року – Чеську і Словацьку Республіку [25].

З 1 січня 1993 року почалася новітня історія українсько-чеських відносин. Україна стала однією з перших країн світу, яка встановила дипломатичні відносини з Чеською Республікою в перший день її існування як незалежної держави [25].

Від самого початку співпраця між Україною та Чехією характеризувалася динамічним розвитком у політичній, економічній та культурній сферах, формуванням договірно-правової бази та поглибленням двосторонніх контактів на різних рівнях[26].

Після вступу Чеської Республіки до ЄС 1 травня 2004 року українсько-чеські відносини досягли нового якісного рівня. Протягом 2005 року відбулося три високо рівневі візити, які забезпечили новий імпульс для співпраці: 9-10 лютого в Празі з офіційним візитом перебувала парламентська делегація на чолі з головою Верховної Ради України В. Литвином; 10 травня Україну

відвідав міністр закордонних справ Чехії Ц. Свобода; з 14 по 16 червня відбувся державний візит президента Чехії В. Клауса в Україну[27].

Внаслідок підписання та набуття чинності Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом протягом 2014–2017 спостерігалось відчутне активізація двостороннього товарообігу. Відповідно до зменшення процедур торгівлі, розвитку інфраструктури торгівлі та ліквідації технічних бар'єрів, а також обидві країни захопилися ідеєю інтеграції в європейські ринки вартують увагу. Чехія була підтримуючою країною України на шляху реформ, відігравши роль в модернізації української економіки шляхом інвестиційних проектів та освітньо-наукової співпраці.

За результатами 2023 року, Чехія зайняла 7-е місце серед європейських країн за обсягами двосторонньої торгівлі товарами з Україною, з часткою у 4,65% від загального обсягу. Товарообіг між Україною та Чеською Республікою цього року досягнув 2785,4 млн доларів США, що на 2,5% або 68,6 млн доларів більше порівняно з 2022 роком. Український експорт до Чехії склав 996,0 млн доларів США, що означає зменшення на 20,4% у порівнянні з попереднім роком. Імпорт, навпаки, зріс на 22,2% і склав 1789,4 млн доларів США. Таким чином, торговий баланс для України залишився негативним, складаючи 793,4 млн доларів США [27].

Загальний обсяг торгівлі товарами та послугами був розрахований за формулою:

усього (товари і послуги) = товари + послуги - вартість послуг з переробки давальницької сировини (в експорті – 2022 р. – 28,3 млн дол. США; в імпорті - зазначені послуги не надавалися)

За підсумками 2022 року товарообіг між Україною та Чеською Республікою становив 2791,7 млн доларів США, що на 3,6% менше порівняно з показниками торгівлі товарами у 2021 році. Експорт українських товарів у Чехію склав 1252,1 млн доларів США і зменшився на 11,5%, тоді як імпорт збільшився на 4,0% і досяг 1539,6 млн доларів США. Сальдо за цей період є негативним для України і становить 287,5 млн доларів США [26].

Чеська Республіка має невеликий, але конкурентоспроможний ринок сировини, що сприяє українському експорту. Завдяки цьому зростання українського експорту в Чехію спостерігається протягом останніх років. Для ефективного співробітництва з Чехією важливо встановити стабільні коопераційні зв'язки, які дозволяють реалізовувати продукцію українського виробництва на території ЄС, зокрема в Чехії. Найперспективніші напрями для обох країн — це дистриб'юторство та участь у тендерах [28].

Один з важливих проектів вартістю 1,7 мільярда крон, реалізує чеська компанія NUVIA для модернізації та покращення українських атомних електростанцій. Проте ці проекти не обходяться без труднощів. Наприклад, у 2018 році чеські партнери зіткнулися з проблемами через непостачання залізної руди з України, що негативно вплинуло на їхню роботу. Європейські партнери визнають складнощі співпраці з Україною через надмірну бюрократію, розвинену корупцію та недосконалу правову систему [30].

Наразі ми спостерігаємо погіршення ситуації на ринку, викликане економічною кризою через пандемію коронавірусу. У 2020 році товарообіг між країнами скоротився на 13,7%, досягнувши 1799 мільйонів доларів США. Експорт з України до Чехії зменшився на 10,3%, складаючи 826,3 мільйона доларів США. Імпорт знизився на 16,5%, досягнувши 972,7 мільйона доларів США. Негативне торговельне сальдо склало 146,4 мільйона доларів США [25].

Рис. 2.1. Основні товарні позиції українського експорту в Чехію

Діаграму складено автором за джерелом: [33, с. 1].

Основні товарні позиції українського експорту в Чехію: руда, шлаки та попіл займають 39,3% загальної частки, електричні машини та устаткування — 24,9%, деревина і вироби з неї — 5,0%, чорні метали — 4,5%, реактори ядерні, котли та устаткування — 3,3%, мінеральне паливо, нафта й електроенергія — 2,4% [33].

Таблиця 2.1

Вартість обсягу експорту товарів з Чехії в Україну (у млн дол. США)

Позначення товару	Експорт: Чехії в Україну		
	2022	2023	2024
Усі продукти	1512280	1992522	2394577
Електричні машини та устаткування, їх частини; звукозаписна та звуковідтворювальна апаратура, ...	535277	702056	867570
Реактори ядерні, котли, устаткування та механічні пристрої; їхні частини	181159	226331	328495
Засоби наземного транспорту, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, і ...	173249	223142	238215
Пластмаси та вироби з них	72682	100150	106649
Паливо мінеральне, нафта та продукти їх перегонки; бітумінозні речовини; воски мінеральні	88766	52500	91369
Літальні апарати, космічні апарати, та їхні частини	12833	42718	76293
Ефірні олії та резіноїди; парфумерні, косметичні або туалетні засоби	26876	52519	59732
Інструменти та апарати оптичні, фотографічні, кінематографічні, вимірювальні, контрольні, ...	33246	81546	55876

Джерело: [33, с. 1]

Як бачимо з таблиці 2.1, експорт товарів з Чехії в Україну демонструє поступове зростання в період з 2022 по 2024 рік. Загальний обсяг експорту з Чехії до України збільшився з 1,512,280 тисяч доларів США в 2022 році до 2,394,577 тисяч доларів США в 2024 році, що вказує на позитивну динаміку та зміцнення торговельних відносин між країнами.

Наразі цього, автор може зробити висновок, що зростання експорту Чехії в Україну є результатом кількох факторів. Це і розвиток технологічних і виробничих процесів в Україні, і зростаючий попит на високотехнологічну продукцію. Враховуючи ці тенденції, можна очікувати подальше збільшення обсягів експорту в найближчі роки, що позитивно позначиться на розвитку двосторонніх економічних відносин між країнами.

Імпорт є важливим елементом зовнішньоекономічної діяльності будь-якої країни, забезпечуючи доступ до необхідних товарів, обмежуючи монополію, а також надаючи ресурси та технології.. Хронічні імпортовані товари Чехії - це переважно машини та устаткування, транспортні засоби, електроніка, нафтові продукти, різноманітні послуги та будівельні матеріали [34].

Таблиця 2.2

Вартість обсягу імпорту товарів з Чехії в Україну (у млн дол. США)

Товар	Імпорт: Чехії з України		
	2022	2023	2024
Всі товари	1595116	1437097	1100250
Руд, шлак і зола	764285	581262	423591
Електричні машини та устаткування, їхні частини; звукозаписувальна та звуковідтворювальна апаратура, ...	240955	238762	135022
Їстівні фрукти та горіхи; шкірка цитрусових плодів або кірки динь	45539	30790	61985
Олійне насіння та плоди; інше насіння, плоди та зерно; лікарські рослини та рослини для ...	34922	54450	55549
Деревина та вироби з неї; деревне вугілля	92208	68177	55075
Цукор і кондитерські вироби з цукру	14542	38949	37202
Чорні метали	63968	39358	26002
Жири й олії тваринного або рослинного походження та продукти їх розщеплення; готові харчові продукти ...	47430	23230	24304
Меблі; постільні принадлежності, матраци, основи матраців, диванні подушки та аналогічні ...	22314	20501	21855

Джерело: [34, с. 1]

На основі даної таблиці, імпорт товарів з України до Чехії за період з 2022 по 2024 рік демонструє зниження загального обсягу, що зменшився з 1,595,116 тисяч доларів США у 2022 році до 1,100,250 тисяч доларів США у 2024 році. Це вказує на тенденцію до зменшення імпорту з України до Чехії, що може бути зумовлено різними економічними факторами, як-от зміни в попиті або економічні труднощі в Україні.

Однією з найбільших категорій українського експорту в Чехію є руди, шлак і зола, експорт яких значно знизився за цей період. Якщо в 2022 році цей показник становив 764,285 тисяч доларів США, то в 2024 році він знизився до 423,591 тисяч доларів США, що свідчить про зниження попиту на ці товари або зміну джерел постачання для Чехії [34, 35].

Основні торговельні партнери Чехії в імпорті – це країни ЄС, зокрема Німеччина, Польща, Словаччина, а також Китай. Такий вибір пояснюється територіальною близькістю, економічною взаємодією в рамках спільного ринку ЄС та потребою в сировинних ресурсах і проміжних товарах для обробної промисловості, яка є одним зі стимулів чеської економіки[25].

За даними Міністерства економіки, імпорт здійснюють не лише з Європи, а й з Росії та країн третього світу. У першій половині року Україна зменшила залежність від російських енергоресурсів завдяки змінам у структурі імпорту, зростанню частки скрапленого природного газу, відновлюваної енергії та обладнання для енергозбереження [27].

Як повідомили в Мінпром торзі України, імпортна політика країни значно покращилася за останні роки. Найбільшими імпортними групами для України залишаються енергетичні товари (газ, нафта, нафтопродукти), машини і обладнання, автомобілі, лікарські засоби, побутові та промислові товари. Після 2014 року і особливо після початку повномасштабної війни проти Росії у 2022 році Україна активно переорієнтувала імпорт на країни ЄС, зокрема Польщу, Німеччину, Італію та Чехію [30].

Рис. 2.2. Структура імпорту товару з Чехії в Україну

Діаграма складена автором за джерелом: [34, с. 1].

У 2022 році імпорт з Чехії характеризувався такими основними категоріями: різне – 50,16% (збільшення в 38 разів до 322,3 млн доларів США); мінеральні палива і нафта та продукти її перегонки – 15,8% (зменшення на 17,9%, до 242,8 млн доларів); наземний транспорт, крім залізничного – 15,6% (зниження на 0,7%, до 240,6 млн доларів США); електричні машини – 9,7% (зменшення на 25,4%, до 149,4 млн доларів США); ядерні реактори, котли, машини – 7,3% (зменшення на 44%, до 112,2 млн доларів США) [34].

Загалом, зниження імпорту українських товарів до Чехії є результатом низки економічних чинників, які включають зміни у внутрішньому попиті, коливання валютних курсів і зміни в попиті на окремі групи товарів. Проте певні категорії, як-от сільськогосподарська продукція, все ж показують позитивні тренди, що може вказувати на потенціал для розвитку в цих сегментах.

Військові дії збільшили обсяг імпорту товарів військового призначення, ліків, медичних засобів та гуманітарної допомоги, а також будівельних матеріалів для відновлення інфраструктури. Україна активно імпортує

обладнання для відновлення енергетичної системи країни, інформаційно-комунікаційні технології та товари подвійного призначення [42].

Україно-чеський обмін торгівлею тенденційно зростає, хоча й піддається світовим викликам: пандемії COVID-19, економічному коливанню Євромережі, російській агресії щодо України. Під час 2022–2024 років Чехія всіма можливими засобами активізувала гуманітарну, фінансову та військову допомогу Україні, що також спричинило зміну характеру економічної взаємодії країн[23].

Окрім торгівлі товарами, розвивається й сфера послуг. Українські ІТ-компанії налагоджують співпрацю з чеськими партнерами, відкриваючи спільні офіси та стартапи. Туристична галузь також демонструє потенціал для відновлення та розвитку після завершення військових дій[24].

Характеристикою сучасних українсько-чеських торгівельно-економічних відносин є бажання подальшої інтеграції до єдиного європейського економічного простору, яке здійснюється у взаємній підтримці інвестиційних проєктів, спільній науковій розробці, участь у міжнародних виставках і форумах. Чехія все активніше розглядає Україну не тільки як передовий ринок збуту, але й як перспективного співробітника у процесах відбудови та модернізації в післявоєнний період.

Паралельно при співробітництві стоять деякі виклики: різні рівні розвитку економік, необхідність гармонізації стандартів, питання логістика та безпеки інвестицій. Однак загальна тенденція все ж залишалась позитивною і стратегічна своєчасність розвитку відносин означає була усвідомлюваною обома країнами на найбільшому політичному рівні.

В останні роки торгівля товарами між Україною і Чеською Республікою зображує стримну позитивну динаміку. Виносовані змін після здобуття чинності між Україною й Європейським Союзом Угоди про асоціацію розпочав створювати нову можливість розвитку вільного виходу українських товарів на європейські ринки, у першій черги — Чеської Республіки [25]. Началі в 2016 році кількість вивозив шуками української продукції у країни

Чеської Республіки стабільно збільшувалися, виключаючи окремий період кризи, які створювали міжнародна економічні суперництва і пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 [23].

За даними статистичних відомств, товарообіг між Україною та Чехією у 2021 році перевищив 2 млрд дол. США, що свідчить про зміцнення ділових зв'язків. Однак у 2022–2023 роках, через повномасштабну війну в Україні, структура експорту дещо змінилася: частка сировинних товарів (зокрема аграрної продукції та металів) зросла, тоді як обсяги поставок продукції машинобудування і хімічної промисловості зазнали певного зниження. Це пояснюється частковим знищенням виробничих потужностей в Україні та перебудовою логістичних ланцюгів [30].

За підсумками січня - вересня 2023 року обсяг товарообігу між Україною та Чеською Республікою становив 1994,2 млн доларів США, що на 5,0% або 104,4 млн доларів менше, ніж за аналогічний період 2022 року [28]. Експорт українських товарів до Чехії склав 798,2 млн доларів США, знизившись на 19,3% в порівнянні з відповідним періодом минулого року, тоді як обсяги імпорту зросли на 7,8%, досягнувши 1196,0 млн доларів США. Сальдо торгівлі товарами за цей період залишається для України негативним і складає 397,8 млн доларів США [28].

В сфері торгівлі послугами відбувається також активізація співпраці. Україна експортує на Чехію інформаційно-комунікаційні послуги, зокрема ІТ і консалтингові послуги. Це спричинене високою кваліфікацією українських фахівців і інтересом чеських компаній у використанні аутсорсингових послуг. Крім того, процвітає тенденція до розвитку транспортних, туристичних і освітніх послуг. Широке розповсюдження набув інтернаціоналізація вищої освіти громадян України в Чехії також спонукає до торгівлі освітніми послугами.

Важливо відзначити, що із початком повномасштабної війни Чехія стала одним із основних пунктів призначення для українських громадян, що шукають тимчасову захист. І це спричинило збільшення попиту на окремі

послуги, у тому числі галузі медицини, житла та освітніх програм для біженців, що також відбилося у структурі торгівлі послугами між країнами [25].

Автор вважає правда в тому, що сьогодні торговельно-економічна діяльність між Україною та Чехією включає поступовий розвиток на рахунок економічної рухливості, відкритість співробітництву та бажання інтегруватися на загальноєвропейський ринок незалежно від наявної складності і деіндивідуалізація зовнішніх чинників.

На підставі цього підрозділу, Українсько-чеські економічні стосунки показують, що вони хоча й не бездоганні, проте мають значний потенціал для обох країн. Це стосується насамперед ринків збуту товарів, створення нових робочих місць, а також покращення економіки обох держав. Важливою є і роль у збільшенні ВВП на душу населення. Країни, які співпрацюють вже багато років, отримують сприятливі умови для розвитку бізнесу, що у свою чергу призводить до зростання прибутків[34, 25, 26, 27, 23].

Підсумовуючи, автор відзначає, що торговельно-економічні відносини між Україною та Чехією останнім часом набули значного розвитку завдяки зростанню двосторонньої торгівлі, поглибленню економічної співпраці та розвитку нових форм взаємодії. Чехія виступає одним із ключових торгових партнерів України в Європейському Союзі, а обсяги двосторонньої торгівлі мають позитивну динаміку, незважаючи на певні економічні виклики. Зокрема, важливими напрямками співпраці є машинобудування, енергетика, агропромисловий комплекс і транспорт. Однак, для досягнення ще більшого ефекту та забезпечення стійкості торговельних зв'язків необхідно зосередити увагу на удосконаленні торговельних умов, підвищенні конкурентоспроможності українських товарів та розвитку інвестиційної співпраці. Збереження позитивної тенденції в двосторонніх відносинах також вимагає постійного моніторингу змін у міжнародному середовищі та адаптації до нових економічних реалій.

2.2. Основні проблеми та бар'єри у торговельно-економічному співробітництві

Економічна співпраця між країнами завжди була складним і багатогранним процесом, що вимагає постійного балансування між інтересами різних сторін, регуляторними рамками та зовнішніми впливами. Особливо це стосується двосторонніх відносин, де кожна держава має свої унікальні політичні, соціальні та економічні особливості, що впливають на рівень взаємодії. Торговельно-економічне співробітництво — це не просто обмін товарами і послугами, а складна мережа взаємозв'язків, яка потребує узгодження стандартів, подолання технічних, фінансових та адміністративних бар'єрів. Часто на шляху до поглиблення співпраці виникають проблеми, пов'язані з регуляторними обмеженнями, недовірою між партнерами, а також зовнішніми економічними та політичними викликами. У таких умовах надзвичайно важливо виявляти та аналізувати основні перешкоди, щоб розробляти ефективні механізми їх подолання і створювати умови для стабільного та взаємовигідного партнерства.

Розвиток торговельно-економічного співробітництва між державами стикається з низкою викликів, які уповільнюють ефективність міжнародних економічних зв'язків. Серед основних проблем і бар'єрів можна виділити кілька ключових груп, які мають системний характер і потребують комплексного підходу для їх подолання.

Однією з головних перешкод у двосторонніх економічних відносинах між Україною та Чехією в період 2000–2012 років залишалося питання невирішеного Ямбурзького боргу України перед Чехією. Згідно з міжурядовою угодою, що набрала чинності у 1999 році, Україна визнала заборгованість у розмірі 79,17 млн умовних розрахункових одиниць, що дорівнювало приблизно 1,247 млрд кубометрів природного газу. Серед держав, які брали участь у Ямбурзьких угодах (Україна, Росія, Казахстан), лише Україна не погасила свої зобов'язання. У 2004 році ситуація загострилась на тлі виборів до Європейського парламенту, що відбувалися в

Чехії. Чеські соціал-демократи, прагнучи підсилити економіку, почали активно вимагати повернення боргу, застосовуючи як відкритий, так і прихований політичний тиск. Це призвело до тимчасового призупинення політичного діалогу на найвищому рівні між країнами.

Проблема неодноразово обговорювалася в рамках роботи міжурядової українсько-чеської Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва. Наприклад, на її восьмому засіданні у квітні 2004 року було домовлено протягом місяця вивчити можливості погашення боргу у вільноконвертованій валюті [25, 31].

Головна складність полягала в тому, що Ямбурзький борг було визначено не у грошовому еквіваленті, а у фізичних обсягах газу та умовних розрахункових одиницях. Україна не мала достатніх обсягів власного газу для покриття боргу, а реекспорт газу з Росії був заборонений. Тож єдиним варіантом вирішення стало б конвертування боргу у валютний еквівалент. Однак сторони мали принципові розбіжності у методах оцінки: Чехія базувала розрахунки на ринкових цінах газу, тоді як Україна наполягала на ціні, за якою газ поставлявся на її внутрішній ринок, що була значно нижчою. Постійні коливання цін, переважно у бік зростання, додатково ускладнювали пошук компромісу [55, 35, 53].

Упродовж 2000-х років однією з ключових тем у полі зору міністерств закордонних справ України та Чеської Республіки залишалися політичні та соціально-економічні питання, пов'язані з українськими громадянами, які перебували на території Чехії — як на тимчасовій, так і на постійній основі. Особлива увага приділялася створенню умов для правового працевлаштування та контролю за міграційними процесами. Важливим кроком у цьому напрямі стала міжурядова Угода між Україною та Чехією про взаємне працевлаштування, підписана у 1996 році та ратифікована на початку 1997-го. У документі, зокрема, було закріплено граничну квоту для українських трудових мігрантів — 30 тисяч осіб [35].

Однак вже у першій половині 2000 року Чехія зіткнулася з хвилею неконтрольованого в'їзду громадян України. За неофіційними оцінками, кількість новоприбулих українців тоді становила від 100 до 200 тисяч осіб. Багато з них потрапляли до країни за туристичними ваучерами або приватними запрошеннями, користуючись безвізовим режимом. Переважна частина цих мігрантів надалі нелегально працевлаштовувалась на чеських підприємствах, що спричинило численні виклики для обох держав у сфері трудової міграції, правового регулювання та соціального захисту.

Як вважає автор, перш за все проблема була в українських заробітчанах у Чехії яка була і залишається актуальною і у наступні роки. Дані статистичного бюро Чехії свідчать, що у 2004 р. у країні перебувало 78 тис. українців, з них лише 13 тис. мали дозвіл на постійне проживання. За експертними оцінками, у Чехії без візового дозволу проживало 200-300 тис. українських нелегальних заробітчан. При цьому лише у 2004-2005 рр. українські діаспорні організації та Посольство України у Чехії почали реалізовувати кілька проектів щодо працевлаштування українських заробітчан, процедури оформлення документів на перебування у країні і т. п. [55].

Важливо розуміти, що українські заробітчани стали не лише трудовим, а й економічним фактором у відносинах між Україною та Чехією. Але ця форма взаємодії має і свою зворотну сторону. Масовий відтік кадрів із України призводить до дефіциту фахівців у ключових галузях вдома — будівництві, медицині, освіті. Водночас, у Чехії поступово загострюється соціальна напруга через інтеграційні виклики, попри загалом позитивне ставлення до українців. Бар'єри мовного, правового та культурного характеру ускладнюють доступ наших громадян до висококваліфікованих вакансій, залишаючи більшість на рівні фізичної або сезонної праці. Отже, незважаючи на загальне позитивне тло двосторонньої взаємодії, подолання цих бар'єрів вимагає скоординованої політики, активного міжурядового діалогу та адаптації бізнес-моделей обох країн до нових реалій.

Попри позитивні тенденції у розвитку торговельно-економічних відносин між Україною і Чехією, останнім часом виникли певні перешкоди, що ускладнюють повну взаємодію між сторонами. Основні проблеми пов'язані з нетарифними обмеженнями, що знижує можливості для співпраці та ефективність реалізації спільних проектів [30].

У структурі інструментів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності вагоме місце посідають тарифні методи, серед яких ключовими є мита та тарифні квоти. Ці заходи формують обмежувальне середовище для зовнішніх постачальників, що може виступати стримуючим чинником для виходу на національний ринок. Розмір митного збору здатен впливати на рівень конкурентоспроможності імпорту, або ж навпаки — стимулювати його обмеження. Незважаючи на те, що глобальні тенденції вказують на поступове згортання політики протекціонізму, останні роки позначені активізацією торговельних суперечок між провідними експортерами та імпортерами світу. Це зумовлюється прагненням країн посилити захист власних економічних інтересів. Водночас тарифні квоти виконують роль інструменту точкового регулювання торговельних потоків, дозволяючи забезпечити більш гнучке та вибіркове застосування тарифних обмежень у межах положень двосторонніх та багатосторонніх угод [20,19].

Тарифні обмеження в торгівлі досить рідкісні завдяки діючому режиму вільної торгівлі між Україною та ЄС, до якого належить і Чехія. Проте деякі обмеження впливають на експорт окремих видів зерна, м'яса та молочної продукції, що ускладнює українським виробникам вихід на чеський ринок.

Нетарифні обмеження стають дедалі поширенішими через суворі санітарні, фітосанітарні та технічні вимоги до продукції. Українські експортери та імпортери часто повинні адаптувати свою продукцію до європейських стандартів якості та безпеки харчових продуктів, а також екологічних норм. Це вимагає додаткових фінансових витрат і часу на сертифікацію, що становить особливу проблему для малого та середнього

бізнесу, який часто не має достатніх ресурсів для виконання всіх вимог [27, 28,29].

Для детального розуміння викликів, що стоять на шляху розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та Чехією, варто звернути увагу на ключові тарифні та нетарифні обмеження. Ці бар'єри значною мірою визначають умови доступу товарів на ринки обох країн і впливають на рівень конкуренції, інвестиційну привабливість та загальний потенціал співпраці. Нижче наведено узагальнений огляд основних видів тарифних та нетарифних перешкод, які наразі впливають на двосторонню торгівлю.

Таблиця 2.3

Тарифні та нетарифні обмеження у торгівлі між Україною та Чехією

Тарифні обмеження	Нетарифні обмеження
Тарифні квоти на окремі види аграрної продукції	Санітарні та фітосанітарні вимоги до харчових продуктів
Сезонні мита на агропродукцію та деякі промислові товари	Обов'язкова сертифікація товарів відповідно до технічних регламентів ЄС
Захисні мита у разі загрози національному виробництву	Технічні бар'єри: стандарти енергоефективності, екологічні норми
	Адміністративні бар'єри: затримки на митниці, складні митні процедури
	Валютні обмеження та регулювання міжнародних фінансових операцій
	Обмеження щодо використання певних технологій і матеріалів у виробництві продукції

Джерело: складено автором на основі даних: [27, с. 86, 28, с. 11, 29, с. 10]

Як видно з таблиці, основними бар'єрами для торговельно-економічного співробітництва між Україною та Чехією є як тарифні, так і нетарифні

обмеження. Тарифні бар'єри, такі як квоти на аграрну продукцію та сезонні мита, підвищують вартість товарів, що обмежує їхню конкурентоспроможність. Захисні мита, що можуть бути введені для захисту національного виробництва, також створюють перешкоди для українських експортерів.

Нетарифні обмеження включають суворі санітарні та фітосанітарні вимоги до харчових продуктів, а також обов'язкову сертифікацію продукції за європейськими стандартами. Технічні бар'єри, такі як вимоги щодо енергоефективності та екологічні норми, можуть бути важкими для виконання українськими виробниками. Крім того, адміністративні бар'єри, зокрема затримки на митниці та складні митні процедури, ускладнюють торговельні процеси [44].

Одним з головних чинників, що впливають на ефективність торговельно-економічного співробітництва між державами, є інституційні та правові складники. Істотне значення має наявність погодженого правового середовища, ефективність діяльності відповідних органів управління та дотримання принципів верховенства права, адже вони мають основне значення для розвитку стабільних і передбачуваних зовнішньоекономічних відносин.

Зовнішньоекономічна діяльність є одним із аспектів сучасної економіки України, сприяючи її інтеграції у світовий економічний простір. Без торгівлі на міжнародному світовому ринку жодна країна не в змозі забезпечити ефективний розвиток економіки. В умовах глобалізації, ефективний облік та нормативноправове регулювання зовнішньоекономічної діяльності набуває особливої актуальності [45].

Україна взаємодіє зі Чеською Республікою на основі низки міжнародних угод, зокрема в умовах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Цей документ містить загальноприйняті принципами торгівлі, захисту інвестицій, технічного регулювання та стандартів. Але виникнення навіть таких угод в життя супроводжується багатьма інституційними та правовими перешкодами.

Однією з найбільш важливих питань є розбіжність у рівні розвитку національних правових систем. Хоча значний прогрес, зроблений протягом останніх років, українське законодавство все ще не в повній мірі відповідає європейським стандартам, зокрема в галузі митного регулювання, охорони прав інтелектуальної власності, сертифікації продукції та забезпечення стандартів якості. Як наслідок цього, українські підприємства часто зіткаються з складними юридичними процедурами при виході на чеський ринок [55].

Договірно-правова база українсько-чеських двосторонніх відносин охоплює широке кола співпраці обох країн у сфері політичних та економічних відносин, транспорту, культури та освіти, соціальних і консульських питань. Вона налічує більше сотні міжнародних документів – договорів, угод, протоколів і меморандумів, договірними сторонами яких є Україна та Чехія, а також договорів між Україною і Європейським Союзом [30].

Інституційні та правові перепони між Україною та Чехією відображаються у низці проблем, які заважають розвитку торгово-економічного співробітництва. Однією з основних перешкод є різниця в нормативно-правових умовах: українське законодавство потребує адаптації до міжнародних стандартів, що може ускладнити діяльність чеським компаніям на українському ринку. Відсутність ясно окресленої та стабільної правової бази, особливо в сферах пов'язаних із реєстрацією бізнесу, ліцензуванням і сертифікацією товарів, породжує невизначеність та ризики для інвесторів [31].

Вагомим бар'єром є також корупція на різних щаблях адміністрації в Україні, яка негативно впливає на бізнес-середовище, відлякуючи потенційних інвесторів. Бюрократичні перепони та складні адміністративні процедури часто стають причиною затримок у процесах та негативно позначаються на ефективності торгівлі. Серед інституційних перепон значну роль відіграють розбіжності в митних процедурах між Україною та Чехією.

Українська митна система ще не дотягує до рівня європейських стандартів ефективності, що може вирости у затримки транскордонної

торгівлі, додаткові витрати і непевність у термінах доставки продукції. Правові бар'єри охоплюють також технічні і санітарні вимоги, які часто є суворими і складними для виконання українськими компаніями, що прагнуть експортувати товари до Чехії. Такі вимоги щодо сертифікації, стандарти якості і відповідність технічним регламентам ЄС створюють додаткові виклики для бізнесу [32,31].

Таблиця 2.4

Інституційні та правові бар'єри між Україною та Чехією

Інституційні бар'єри	Правові бар'єри
Різні стандарти регулювання бізнесу: у Чехії та Україні існують різні підходи до корпоративного управління, що може ускладнювати співпрацю для іноземних підприємців.	Різні митні та сертифікаційні вимоги: українські та чеські митні органи можуть мати різні вимоги до сертифікації товарів, що створює труднощі для підприємців при експорті/імпорті продукції.
Обмежений доступ до фінансів: відсутність спільних фінансових інструментів або програм підтримки бізнесу між Україною та Чехією. Це обмежує можливості для розширення економічної співпраці між країнами.	Різниця в податкових системах: різні системи оподаткування та правила в Україні та Чехії можуть створювати труднощі для бізнесу при трансферті коштів чи роботі на двох ринках одночасно.
Недостатня координація між державними установами: проблеми з ефективною взаємодією між українськими та чеськими урядовими структурами, що призводить до повільного вирішення спільних економічних та торгових питань.	Регулювання прав інтелектуальної власності: різні підходи до захисту авторських прав і патентів можуть створювати бар'єри для бізнесу, що працює на обох ринках.
Погана інформаційна підтримка для підприємців: недостатньо розвинена інфраструктура для надання консультаційних послуг, яка допомогла б українським компаніям вийти на чеський ринок і навпаки.	Юридичні труднощі в укладанні контрактів: відмінності в правових системах можуть ускладнити процес укладання та виконання міжнародних контрактів між компаніями з України та Чехії.
Відсутність ефективної співпраці в сфері освіти та науки: обмежений доступ до спільних дослідницьких ініціатив, програм стажувань та співпраці в галузях науки і технологій.	Перешкоди для прямого інвестування: законодавчі обмеження або складнощі при реєстрації іноземних інвестицій на рівні національних органів управління.

Джерело: Складено автором на основі даних [31, с.1, 32, с. 5, 30, с. 8,]

Проблеми та бар'єри в торговельно-економічному співробітництві мають багатогранний характер, вони переплітаються та формують складну сферу для розвитку міжнародної торгівлі. Щоб вирішити ці питання, необхідні скоординовані зусилля з боку держав, міжнародних організацій та бізнес-сектору. Це передбачає спрощення процедур, підвищення стандартів виконання робіт, забезпечення політичної стабільності та модернізацію інфраструктури. Такі заходи сприятимуть оптимізації світового торгового менеджменту та підтримуватимуть його інтеграцію [30].

Визначено, що основними перепонами є відмінності в правових системах, митних процедурах, податкових і сертифікаційних вимогах, які ускладнюють ведення бізнесу для підприємців, що прагнуть співпрацювати між двома країнами. Додатково, обмежений доступ до фінансових ресурсів та недостатня ефективність координації між державними органами роблять бізнес-середовище ще більш складним.

Втім, існують можливості для подолання цих бар'єрів шляхом вдосконалення правового регулювання, оптимізації митних процедур та створення сприятливих умов для інвестицій. Особливо важливо надавати адекватну інформаційну підтримку підприємцям і зміцнювати співпрацю між урядами обох країн для спрощення бізнес-процесів.

З огляду на ці аспекти, усунення зазначених перешкод сприятиме розвитку двосторонніх економічних відносин і збільшенню торговельних потоків між Україною та Чехією, що позитивно відобразиться на економічному зростанні обох держав[31,32].

Підводячи підсумок торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЧР протягом 2000-2024 рр., відзначимо, що двосторонні відносини вийшли на більш високий рівень – замість простих товарообмінних форм почали реалізовуватися спільні проекти у транспортній, енергетичній сферах, машинобудуванні, налагоджуватися коопераційні зв'язки. За цей період товарообіг збільшився у 2,6 рази. Однак дещо повільнішими темпами

зростав український експорт до Чеської Республіки у порівнянні з імпортом в Україну чеських товарів та послуг. Негативний розрив у 2009 р. склав 1,8 рази. Причинами цьому було відставання економіки України через відсутність необхідних реформ і звідси слабкість проєкспортної політики, а також вплив негативних наслідків від вступу Чехії до ЄС та недостатні заходи по їх мінімізації, усуненню додаткових обмежувальних бар'єрів, що поставило українських експортерів у нерівні умови з чеськими імпортерами. Дещо розширилася номенклатура українського експорту до Чехії, а обсяги поставок товарів із значним ступенем переробки збільшилися. Однак серйозним недоліком експорту залишалася його монокультурність та значна сировинна частка. Важкого удару український експорт зазнав у 2006 р, коли його рівень досяг мінусових значень у порівнянні з попереднім роком, що стало причиною політичної та економічної кризи в Україні у 2005-2006 рр [30, 31, 32, 29].

2.3. Перспективи розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та Чехією

Перспективи співпраці між Україною та Чехією відкривають перед обома країнами широкі можливості для взаємного збагачення та посилення економічних позицій на європейській арені. Сьогодні, коли світ стрімко змінюється, а економічні виклики стають усе масштабнішими, саме партнерство і взаємодія здатні стати тим фундаментом, на якому будуватиметься сталий розвиток обох держав. Україна і Чехія мають унікальний потенціал для поглиблення співпраці у ключових галузях, від інноваційних технологій до аграрного сектору, що відкриває нові горизонти для бізнесу, інвестицій і культурного обміну. Цей розділ присвячений аналізу головних напрямів і можливостей, які можуть стати каталізаторами успішного економічного партнерства у найближчому майбутньому.

Відносини між двома країнами характеризуються взаємовигідним співробітництвом у різних сферах, зокрема в економіці, культурі, науці та освіті. З огляду на сучасні глобальні виклики та можливості, перспективи

розвитку співробітництва України та Республіки Чехія виглядають багатообіцяючими.

Системний розвиток торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією потребує ефективних механізмів координації, здатних оперативно реагувати на виклики та усувати бар'єри у двосторонній співпраці. У цьому контексті особливу роль відіграють міжурядові органи, які забезпечують не лише інституційну підтримку, а й створюють правове підґрунтя для реалізації довгострокових спільних ініціатив. Одним із таких механізмів стала Змішана українсько-чеська Комісія з економічного, промислового та науково-технічного співробітництва, діяльність якої залишається вагомим чинником у формуванні стабільного діалогу між країнами.

Ефективність торговельно-економічного співробітництва є одним із ключових критеріїв успішності взаємодії між державами в умовах глобальної економіки. Від правильної оцінки залежить не тільки подальше планування зовнішньоекономічної політики країни, але й визначення напрямів для її удосконалення. Процес оцінювання є комплексним і базується на використанні кількісних та якісних методів аналізу [20].

Торговельний баланс (співвідношення експорту та імпорту) є ще одним важливим показником. Наявність сталого позитивного торгового балансу зазвичай оцінюється позитивно для країни-експортера, тоді як країна-імпортер має прагнути до диверсифікації джерел імпорту та розвитку власного виробництва [2].

Інвестиційна співпраця також є вагомим елементом ефективності економічних відносин. Важливими показниками виступають обсяги прямих іноземних інвестицій, кількість спільних підприємств, реалізація великих інфраструктурних проектів. Інвестиції в ключові галузі економіки свідчать про довіру партнерів та довгострокову зацікавленість у розвитку співпраці [13].

Крім того, важливим фактором стає розширення двосторонніх інвестиційних проектів, що супроводжуються зростанням внутрішнього

попиту на чеську продукцію в Україні. Стабілізація макроекономічної ситуації в Україні та покращення умов для бізнесу, включаючи захист прав інвесторів і прозорість процедур ведення торгівлі, також сприятимуть збільшенню імпорту.

На сьогоднішній день все сильніше вкоріняються тенденції глобалізації та майже не лишилося країн, які не включені у систему міжнародних економічних взаємозв'язків. Для України в умовах війни, що розв'язана росією, питання стабілізації й розширення міжнародної економічної співпраці стає з кожним днем все більш важливим. Наприкінці лютого 2022 року керівництво держави офіційно підписали заявку на членство України у Європейському Союзі. Тому вважаємо за потрібне звернути увагу на економічне співробітництво, у першу чергу, з країнами ЄС. Однією з таких країн є Чехія [41].

Серед детальних завдань, які стоять перед економічною дипломатією у сфері зовнішньоекономічної діяльності України, до найважливіших і першочергових можна віднести:

- урізноманітнення форм і напрямів участі України в сучасному міжнародному поділі праці;
- зміцнення позицій вітчизняних виробників на динамічних і найбільш перспективних сегментах світового ринку товарів, послуг, капіталу та робочої сили шляхом дипломатичної підтримки та сприяння;
- забезпечення за допомогою економічної дипломатії ефективної геоекономічної та торговельно-політичної позиції України в системі зовнішньоторговельних відносин;
- використання механізмів багатостороннього співробітництва для покращення умов доступу до вітчизняних товарів, послуг, капіталу та робочої сили за допомогою недержавної підтримки у вигляді торгово-промислових палат, які тривалий час виконують представницькі функції [41, 49, 38].

Зовнішньоекономічна політика Чехії за останні роки відзначалася продовженням курсу економічних реформ (реструктуризації промисловості,

завершення приватизації і т.п.) та факторами наближення терміну її вступу в ЄС. З цим пов'язана стратегія керівництва Чехії як у зовнішній, так у внутрішній політиці. Країни члени ЄС вже довгі роки є стратегічними торговельними партнерами Чеської Республіки.

Про це свідчить вагома доля (не менше 60%) всього зовнішнього товарообігу Чехії [4]. Тенденції останніх п'яти років яскраво ілюструють поступову інтеграцію чеської економіки в ринкові структури ЄС. Загальний товарообіг Чехії із ЄС збільшився із 30,35 млрд. дол. США у 1997 р. до 45,53 млрд. дол. США у 2001 р. При цьому його частка ц товарообігу з усіма країнами світу збільшилась із 60,8% у 1997 р. до 65,2% у 2001 р. Активізація торговельних відносин спостерігалась з усіма країнами ЄС при переважанні темпів приросту чеського експорту в ці країни над імпортом. Так, експортні поставки збільшились із 13,56 млрд. дол. США у 1997 р. до 22,25 млрд. дол. США у 2001 р. При цьому значно збільшилася частка експорту в країни ЄС по відношенню до всього чеського експорту із 59,9% у 1997 р. до 68,8% у 2001 р. [5, 48].

Вагому роль у розвитку українсько-чеського співробітництва продовжує відігравати Змішана українсько-чеська Комісія з економічного, промислового та науково-технічного співробітництва. Саме до неї неодноразово зверталися навіть на найвищому рівні — зокрема, у складних ситуаціях, таких як тривале невирішення питання так званої «Ямбурзької» заборгованості. Протягом останніх років Комісія справді провела значну роботу: вдалося істотно розширити договірно-правову базу співпраці, результатом чого стало підписання 18 важливих нормативно-правових актів [55, 47].

Втім, попри ці досягнення, проблем залишається чимало. Зокрема, поки не вдалося усунути низку кількісних, антидемпінгових і нетарифних обмежень, які продовжують заважати вільній торгівлі між країнами. Відсутність рівних умов доступу на ринки створює відчутний дисбаланс. Додатково ситуацію ускладнюють серйозні статистичні розбіжності, що викривлюють реальну картину двосторонньої торгівлі. Це не лише позбавляє

українських експортерів належного захисту, а й створює ризики для виникнення зловживань, включно з можливістю ухилення від оподаткування. Проблема Ямбурзького боргу, що перетворилася на хронічну, й досі не зрушила з мертвої точки.

У найближчі роки співпраця між Україною та Чехією вимагатиме не лише подолання наслідків глобальної економічної кризи, а й більш системної роботи над усуненням гальмівних факторів у двосторонніх відносинах [55, 47, 46].

Неможливо не сказати про війну, яка вже третій рік триває на українській землі, говорячи про перспективи торговельно-економічного співробітництва між Україною та Чехією. Збройна агресія Росії дуже змінила не лише структуру української економіки, а й людський ландшафт Європи. Знищені села та міста, відео та фото яких ми бачимо кожен день, а і деякі бачуть на власні очі. Сотні тисяч українців, які втратили будівлю на Україні, знайшли тимчасовий притулок у Чехії, яка виявила вражаючу солідарність і людяність. Проте за гостинністю йде складна економічна і соціальна адаптація — як для біженців, так і для країни, що їх приймає.

Та водночас у цьому виклику сховано і потенціал. Частина українців уже інтегрувалася в чеський ринок праці, зокрема в таких галузях, як будівництво, робота на заводах та складах, догляд за старими людьми, ІТ та легка промисловість. Досвід і зв'язки, які вони здобувають, можуть згодом стати містком для нових форм економічної взаємодії. А після завершення війни — сприяти поверненню людського капіталу в Україну, збагаченого знаннями і навичками, отриманими в ЄС.

Сьогодні одним із головних напрямів діяльності Посольства України в Чеській Республіці є активне розширення торговельно-економічної співпраці між двома країнами. Для досягнення цієї мети дипломатична установа зосереджує зусилля на пожвавленні економічного діалогу, зокрема шляхом налагодження прямих контактів між українськими й чеськими підприємцями на регіональному рівні. До цього процесу активно залучаються не лише бізнес-структури, а й місцева влада, яка бере участь у вирішенні конкретних питань

співпраці. Важливим кроком на цьому шляху стала організована за ініціативи Посольства України та Торговельно-економічної палати ЧР зі зв'язків з країнами СНД конференція у Празі, присвячена інвестиційним можливостям України [19]. Її результати не забарилися — вже найближчим часом було зафіксовано активізацію співробітництва між підприємствами кількох регіонів обох країн, що безпосередньо позначилося на зростанні товарообігу.

Особливо помітною стала динаміка в таких сферах, як постачання продовольчих товарів, живої худоби, мінерального палива, мастил і напівфабрикатів. Паралельно на українському ринку активно працюють чеські компанії: «Škoda JS» у сфері атомної енергетики, «Alstom Power» — у напрямі модернізації енергетики, «Alta» — у гірничовидобувному секторі, «PSI-Holding» — у будівництві, а також «Sekaclo» та інші — у переробній промисловості [48]. У свою чергу, Україна дедалі більше зацікавлена у впровадженні чеських технологій у сільському господарстві — зокрема, у вирощуванні зернових, ріпаку, цукрових буряків та інших культур [55, 47, 41].

Як зазначає автор, взаємовигідна економічна співпраця між Україною та Чехією має не лише стійке підґрунтя в минулому, а й чіткі перспективи на майбутнє. Особливо це актуально в умовах євроінтеграційного курсу України, який відкриває нові можливості для поглиблення кооперації. Як видно з таблиці нижче, окремі напрями двосторонньої взаємодії вже сьогодні демонструють високу динаміку або мають чітко окреслені точки зростання [55].

Так, машинобудування і металообробка — традиційно сильні сектори Чехії — можуть знайти нові форми співпраці з українськими виробниками за моделлю кластерної взаємодії. У цифровій сфері Чехія зацікавлена у гнучких українських аутсорсингових компаніях, а Україна — в чеському досвіді побудови кібербезпекової інфраструктури. Перспективи відкриваються і в енергетиці: чеський досвід переходу на зелень може поєднатися з українським потенціалом у вітровій та біоенергетиці.

З метою окреслення потенційних напрямів подальшої інтеграції між Україною та Чеською Республікою доцільно проаналізувати ключові сфери, у яких існує найбільший потенціал для поглиблення взаємодії. У таблиці нижче представлено можливі вектори розширення співпраці, їхні тематичні пріоритети, а також прогнозовану динаміку розвитку у середньостроковій перспективі (2025–2030 рр.).

Таблиця 2.5

Напрямок економічної інтеграції	Потенційні сфери розширення співпраці	Прогнозована динаміка (2025–2030)
Поглиблення промислової кооперації	Машинобудування, виробництво електроніки, обробка металу	Зростання обсягів торгівлі на 30–40%
Розширення цифрової співпраці	ІТ-аутсорсинг, кібербезпека, спільні інноваційні стартапи	Стабільне щорічне зростання на рівні 10–15%
Екологічні та енергетичні проекти	Відновлювана енергетика, воднева енергетика, поводження з відходами	Формування нових інвестиційних платформ
Розвиток аграрно-продовольчого обміну	Експорт української продукції до Чехії, переробка, агротехнології	Розширення асортименту, зростання експорту на 20%
Логістика та транспортна інфраструктура	Мультимодальні перевезення, порти, залізниця	Поява нових логістичних маршрутів, інтеграція в TEN-T
Освіта та кадри	Обміни студентами, спільні освітні програми, професійна підготовка	Зміцнення інституційної бази для співпраці

Джерело: Складено автором за матеріалами [55, с. 2-5].

Окремо слід відзначити логістику. Україна може стати частиною транс'європейських транспортних мереж (TEN-T), у чому Чехія зацікавлена з огляду на її положення в центрі Європи. Сільське господарство, незважаючи

на складнощі, зберігає свою роль як галузь, що забезпечує стабільний український експорт і має попит у чеських споживачів [55].

Потенціал подальшого зростання голова чеського уряду бачить, наприклад, у модернізації атомних електростанцій в Україні. Саме співпраці в галузі атомної енергетики, а також енергетичній безпеці, розвитку відновлюваних джерел енергії і водневій енергетиці, модернізації електроенергетичної інфраструктури чи підтримці видобування і зберігання природного газу в Україні присвячений, наприклад, меморандум у галузі енергетики [55].

Представники чеських і українських оборонних компаній підписали в Празі договори про перенесення до України виробництва автоматів Bren 2 фірми Česká zbrojovka Uherský Brod і патронів до стрілецької зброї фірми Sellier & Bellot — обидві фірми належать до чеської зброярської групи Colt CZ. Як сказав на пресконференції Денис Шмигаль, в Україні у співпраці з чеською компанією буде створений новий патронний завод. А холдинг Colt CZ повідомив у пресрелізі, що в Україні будуть виробляти кілька типів патронів за наданою чеською стороною технологією, а також підписаний договір про передачу технологій складання автоматів CZ Bren 2 в Україні [53, 38, 37].

В Європі спостерігається загальна тенденція збільшення об'ємів товарообігу. Це сприяло підвищенню конкурентноздатності української продукції та посиленню зовнішньоторгівельної активності українських виробників. Внаслідок цього збільшився український експорт до Чехії несировинної продукції, зокрема напівфабрикатів на 29% [39]. Розвитку українсько-чеського двостороннього співробітництва в значній мірі сприяли заходи, вжиті по відновленню промислової кооперації між українськими та чеськими підприємствами, яка існувала в попередні роки, а також по налагодженню взаємовигідного співробітництва між товаровиробниками обох держав, створенню спільних виробництв промислової продукції і товарів народного споживання [49].

Торговельно-економічне та науковотехнічне співробітництво між Україною та Чеською Республікою на початок 2002 р. регулювалось 33 договірно-правовими актами економічного характеру, в т.ч. 19 - на міжурядовому рівні.

Таблиця 2.6

Співпраця України та Чехії в 2025 році

Співпраця	Опис
Співпраця в обороні	За словами Фіали, чеський уряд запевнив українських міністрів, що вони можуть і надалі розраховувати на допомогу і підтримку Чехії. Зокрема, це стосується оборонної галузі.
Снаряди і навчання військових	Представники обох урядів говорили також про чеську ініціативу закупівлі для України артилерійських боєприпасів великого калібру в країнах поза межами ЄС. Загалом до кінця року йдеться про 500 тисяч снарядів.
Допомога і в галузі охорони здоров'я	Один із меморандумів про порозуміння підписали міністри охорони здоров'я двох країн Властіміл Валек і Віктор Ляшко.
Чехія пропонує юним українцям освіту і збереження ідентичності	Чеське Міністерство освіти, молоді і спорту і в реформуванні системи шкільної освіти в Україні. Від 2014 року Чеська шкільна інспекція працює в Україні, готуючи ці реформи.

Джерело: таблиця складена автором за даними [37, с.1-2, 36, с. 1-9.].

За даними таблиці можна зробити висновок, що співпраця між Україною та Чехією має всебічний і глибокий характер, охоплюючи важливі сфери життєдіяльності обох країн. Одним із ключових напрямів залишається

оборонна підтримка, де Чехія не лише висловлює політичну підтримку, а й активно сприяє посиленню обороноздатності України, зокрема через ініціативу закупівлі артилерійських боєприпасів у країнах за межами ЄС. Це свідчить про практичний внесок Чехії у зміцнення української армії.

Спираючись знову на головну проблему країни – війну, де є удосконалення міжнародного співробітництва між Україною та ЄС у воєнний час набуває особливого значення, оскільки війна суттєво трансформувала характер цих відносин. З одного боку, агресія Росії стимулювала Європейський Союз прискорити процес інтеграції України, що включає надання статусу кандидата на вступ, відкриття європейських ринків для українських товарів через зняття митних обмежень, впровадження санкцій проти агресора та розширення політичної підтримки. ЄС активно допомагає Україні долати гуманітарні та економічні наслідки війни, виділяючи мільярдні пакети допомоги, підтримуючи енергетичну безпеку, а також надаючи військову підтримку через постачання зброї та навчання українських військових. Інтеграція продовжується навіть під час війни, що демонструє стратегічну важливість України для стабільності та безпеки Європи [55, 49].

На даний час відновлення України після війни може коштувати біля 350 мільярдів доларів. Під час повоєнної відбудови України цивільні чеські компанії також розраховують на замовлення, особливо на Дніпропетровщині. Тому Міністерство закордонних справ Чехії планує відкрити нове консульство у промисловому місті-мільйоннику Дніпрі, розповів серверу Сезнам Зправи міністр закордонних справ Чехії Ян Ліпавски [42].

Пріоритетом для співпраці має стати не лише оборонна промисловість, а також енергетика, ремонт шкіл, транспортна інфраструктура, охорона здоров'я та ліквідація екологічних збитків. Незважаючи на загрози, регулярні обстріли в регіоні та лиха, спричинені ними, вже узгоджуються перші контракти.

Потенціал розвитку експорту та імпорту між Україною та Чехією очікується дуже позитивним. Така динаміка є результатом низки як

внутрішніх, так і зовнішніх чинників, що сприяють активізації торговельно-економічного співробітництва між двома державами.

Очікується, що експорт України до Чехії буде щорічно зростати на 5–7 % у середньому. Основними рушійними силами цього є поступова інтеграція української економіки до європейських ринків, збільшення виробничого потенціалу окремих секторів, таких як агропромисловий комплекс, машинобудування та ІТ-сектор, а також спрощення торговельних процедур шляхом гармонізації стандартів і регуляторних вимог з нормами Європейського Союзу. Крім того, зростання експорту буде сприяти активізація українських компаній у зовнішній торгівлі, спрямована на диверсифікацію ринків продажу та зменшення залежності від традиційних партнерів [49, 51, 41, 43]. (Рис 2.1.)

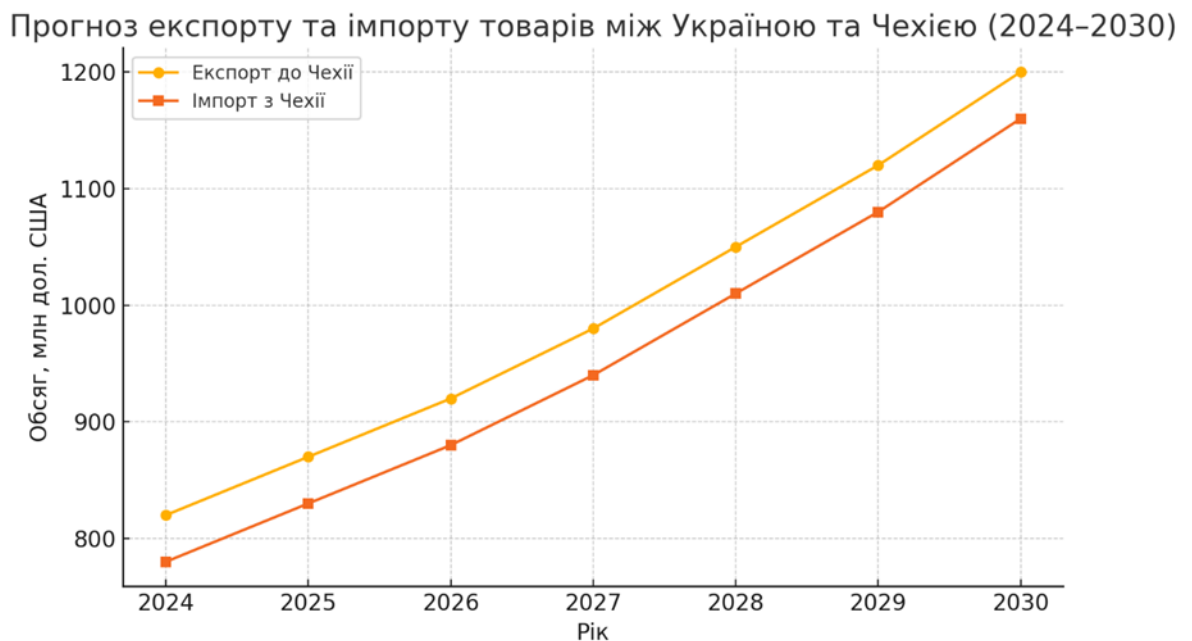

Рис. 2.3. Прогноз експорту та імпорту товарів між Україною та Чехією (2024-2030) у млн. дол. США.

Джерело: Графік побудований автором на основі офіційних документів [41, с. 13, 49, с. 10-50, 43, с. 5-18].

За прогнозами, обсяги експорту України до Чехії можуть зрости з приблизно 1,3 млн доларів США у 2024 році до понад 1,8 млн доларів США у 2030 році. Це зростання буде підтримуватись високим попитом Чехії на

українські сільськогосподарські продукти, продукцію металургійної промисловості та зростанням сегменту високотехнологічних продуктів.

За цими ж прогнозами, імпорт чеських товарів в Україну також матиме позитивні тенденції. Очікується, що в період 2024–2030 років абсолютні обсяги імпорту зростатимуть на 4–6 % щорічно через збільшення попиту на продукцію машинобудування, автомобільну техніку, фармацевтичні товари, електроніку та хімічну продукцію із Чехії. Особливу роль у цьому процесі відіграватимуть програми модернізації української економіки та оновлення інфраструктури з умовами закупівлі передових технологій і обладнання з країн ЄС[45].

Узагальнюючи викладене в підрозділі 2.3, слід зазначити, що навіть попри позитивну динаміку розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та Чехією, низка проблем і бар'єрів продовжують стримувати повноцінну інтеграцію але, на підставі вищенаведеного, автор вважає, що у найближче десятиліття можна очікувати поступове зміцнення торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією. Зростання експорту та імпорту є показником не лише розширення економічної взаємодії, а й глибшої інтеграції України до європейських економічних процесів. Водночас для досягнення прогнозованих результатів важливо підтримувати позитивну динаміку реформ, зберігати високий рівень якості продукції та продовжувати розбудову інституційних механізмів торговельного співробітництва. [45].

Висновки до другого розділу

Досліджено, що сучасний стан торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією можна охарактеризувати постійно зростаючим. Від самого початку взаємовідносини між цими країнами характеризувалася динамічним розвитком у політичній, економічній та культурній сферах.

1. Сьогодні динаміка товарообміну має позитивне зміщення. Дослідження свідчить про зростання обсягів товарообігу між Україною та Чехією протягом попереднього десятиліття навіть після проведення зовнішньополітичних та

економічних випробувань. Позитивні показники для експорту українських товарів до Чехії, й для імпорту чеської продукції до України. Загалом, більша частина експорту є руда, шлаки та попіл, далі йдуть електричні машини, чорні метали, ядерні реактори і т.д. Більшу частку імпорту займає руди, шлак і зола, далі йдуть знову електричні машини, і все останнє – це різна продукція. Збільшення експортних обсягів зумовлено диверсифікацією української економіки, зростанням виробництва продукції доданої вартості, а також з переорієнтацією зовнішньої торгівлі України на європейські ринки.

2. Виявлено, що основними проблемами та бар'єрами у торговельно-економічному співробітництві є тарифні та нетарифні обмеження та інституційні та юридичні питання. До тарифних проблем можна віднести митні збори на окремі групи товарів, що ускладнюють вихід українських виробників на чеський ринок. Нетарифні бар'єри проявляються через складні сертифікаційні процедури, технічні стандарти та вимоги щодо відповідності продукції нормам ЄС. Також основною проблемою в 2000-2012 році завжди вважалось невирішеність питання ліквідації Україною перед Чехією Ямбурзької заборгованості. Серед найважливіших політичних і економічних проблем, які постійно знаходилися у полі зору Міністерств закордонних справ обох держав з 2000 р., були питання, що відбуваються у середовищі громадян України, які тимчасово або постійно проживають у Чеській Республіці. Ці проблеми відповідають гармонізації рівнями, на впливанню дипломатичних відносин та зміні прозорості процесу.

3. На підставі даних цього розділу, перспектива розвитку двосторонньої торгівлі свідчить про продовження міцного співробітництва між країнами. Найближчі заплановані акції свідчать про те що Чехія підтримує Україну щиро та з власного бажання. Допомога від Чеської Республіки Україні та українським біженцям під час війни не завершувались та тільки зростає обороти. Більшість українців вже мають добру європейську освіту завдяки різним чеським програмам для українських біженців. Проведене передбачення експорту та імпорту між Україною та Чехією на період до 2030 року говорить

про стійку тенденцію до збільшення товарообігу. Експорт української продукції в Чехію збільшуватимуся в середньому на 6–7 % на рік, імпорту чеської товарів в Україну на 5–6 %. Це дасть економічну стабілізацію України, зростанням доступності українських товарів на європейські ринки, інновацією виробництва та розробкою нових спрямованих напрямів співробітництва, наприклад, у сфері енергетики, ІТ-сервісів та зеленій економіці. Слід зазначити що співробітництво між Чехією та Україною дуже активно розвивається з стрімкою швидкістю. Ці стосунки вигідні як для України, так і для цієї країни ЄС. Очікується велика підтримка від Чехії впродовж післявоєнного стану України. Це свідчить не просто гарні стосунки між лідерами цих країн, а і про насправді «дружбу» між державами.

Висновки

1. Проаналізовано теоретичні основи формування та функціонування міжнародних торговельно-економічних відносин. Визначено ключову роль міжнародних економічних відносин у глобальній економіці, тому що вони забезпечують взаємодію між країнами та сприяють економічному зростанню і розвитку. Міжнародні економічні відносини включають торгівлю товарами та послугами, інвестиції, фінансові операції, що є основними елементами світової економіки. Вони допомагають державам взаємодіяти на глобальному ринку, адаптуватися до змін та просувати свої національні інтереси. Встановлено важливість торговельно-економічних відносин для стабільності та розвитку міжнародної співпраці, оскільки вони сприяють врегулюванню конфліктів і забезпечують політичну стабільність. Сучасна міжнародна економіка передбачає постійну конкуренцію за ринки збуту, ресурси та інвестиції, що зумовлює необхідність гнучкої зовнішньоекономічної політики. Таким чином, міжнародна торгівля стала складним багаторівневим процесом, де країни змушені балансувати між відкритістю і захистом національних інтересів.

2. Висвітлено фактори, що впливають на розвиток двосторонніх торговельно-економічних відносин. Факторами, що визначають розвиток двосторонніх торговельно-економічних відносин, є політична стабільність, економічне зростання, рівень розвитку інфраструктури, інвестиційний клімат, торговельна політика та наявність відповідних угод про співпрацю. Політична стабільність, наявність дієвих інститутів, ефективна дипломатія та правова база створюють передумови для довгострокових торговельних відносин. Економічні показники, такі як ВВП, структура промисловості, платоспроможний попит, визначають реальні можливості для розвитку торгівлі та інвестицій. Соціальні чинники - бізнес-культура, рівень довіри між партнерами, суспільні цінності - можуть як посилювати, так і послаблювати

економічні зв'язки. Залежно від співвідношення цих факторів двосторонні відносини можуть отримати імпульс до зростання або, навпаки, сповільнитися на різних етапах розвитку. Це, в свою чергу, сприяє створенню нових робочих місць, зростанню ВВП та покращенню технологічного рівня національної економіки.

3. Досліджено сучасний стан торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією. Цей аналіз розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Чеською Республікою значить, що останні роки характеризуються стабільним зростанням взаємної торгівлі. Загалом, більша частина експорту є руда, шлаки та попіл, далі йдуть електричні машини, чорні метали, ядерні реактори і т.д. Більшу частку імпорту займає руди, шлак і зола, далі йдуть знову електричні машини, і все останнє – це різна продукція. Збільшення експортних обсягів зумовлено диверсифікацією української економіки, зростанням виробництва продукції доданої вартості, а також з переорієнтацією зовнішньої торгівлі України на європейські ринки. Незважаючи на зовнішньополітичні виклики та економічну нестабільність у регіоні, торговельні відносини демонструють позитивну динаміку, що доводить наявність потенціалу для подальшого розвитку.

Загалом, аналіз підтверджує, що поточний стан торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією є динамічним і перспективним, однак вимагає подальших зусиль у напрямку подолання інституційних бар'єрів, усунення асиметрії в торговельних потоках та активізації співпраці у високотехнологічних секторах.

4. Визначено основні проблеми та бар'єри у торговельно-економічному співробітництві між Україною та Чехією. Серед них тарифні і нетарифні обмеження, складність митних процедур, невпорядкованість у технічних стандартах та сертифікаційних вимогах, що робить складніше доступ українських товарів на чеський ринок. Також істотними бар'єрами

залишаються інституційні та правові недосконалості, зокрема недостатня ефективність механізмів безпеки іноземних інвесторів і повільна адаптація європейських норм в українське законодавство.

Також основною проблемою в 2000-2012 році завжди вважалося невирішеність питання ліквідації Україною перед Чехією Ямбурзької заборгованості.

Серед найважливіших політичних і економічних проблем, які постійно знаходилися у полі зору Міністерств закордонних справ обох держав з 2000 р., були питання, що відбуваються у середовищі громадян України, які тимчасово або постійно проживають у Чеській Республіці.

5. Оцінено перспективи розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та Чехією. Перспективи розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Чехією оцінюються як сприятливі.

Найближчі заплановані акції свідчать про те що Чехія підтримує Україну щиро та з власного бажання. Допомога від Чеської Республіки Україні та українським біженцям під час війни не завершувались та тільки зрощує обороти. Більшість українців вже мають добру європейську освіту завдяки різним чеським програмам для українських біженців.

Очікується подальше зростання товарообігу за рахунок активізації співпраці у сферах інновацій, зеленої енергетики, логістики та цифрових технологій. Прогноз на 2024–2030 роки передбачає зростання експорту України до Чехії в середньому на 5–7% щороку за умови стабільної політичної ситуації та подальшого економічного відновлення України. Ключовими напрямками співпраці повинні стати розвиток спільних інвестиційних проектів, спрощення торговельних процедур, стандартизація вимог до якості продукції та інтеграція підприємств у спільні виробничі ланцюги в межах європейського ринку.

Ці стосунки вигідні як для України, так і для цієї країни ЕС. Очікується велика підтримка від Чехії впродовж післявоєнного стану України. Це свідчить не просто гарні стосунки між лідерами цих країн, а і про насправді «дружбу » між державами.

Список використаних джерел

1. Міжнародна економіка: навч. посіб. / А.І. Рогач, Т.І. Шкляр, Ю.В. Макогон та ін. – К.: Знання, 2020. [Електронний ресурс]. – URL: https://library.kubg.edu.ua/elib/rogach_me_2020.pdf
2. Савчук Б.П. Міжнародні економічні відносини: теорія і практика. – Київ: Центр учбової літератури, 2021. [Електронний ресурс]. – URL: <https://cul.com.ua/downloads/MEV-savchuk.pdf>
3. Міжнародна торгівля: загальні тенденції. Світовий банк. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.worldbank.org/international-trade-overview>
4. World Trade Organization (2023). *World Trade Report 2023: Re-globalization for a Secure and Inclusive Future*. Geneva: WTO Publications. [Електронний ресурс]. – URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr23_e/wtr23_e.pdf (Стор. 45-48 – класифікація сучасних форм торгівлі та інвестицій)
5. Dunning, J.H. (2008). Multinational Enterprises and the Global Economy. 2nd ed. Cheltenham: Edward Elgar. (Chapter 4 – Typology of Economic Cooperation Forms)
6. Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014). [Електронний ресурс]. – URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22014A0529(01))
7. Державна служба статистики України. Зовнішньоекономічна діяльність (2023). [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Кругман П., Обстфельд М. Міжнародна економіка: теорія та політика (10-е вид.). – К.: Видавництво "Основи", 2018. – 768 с.
9. Самуельсон П., Нордгауз В. Економіка (19-е вид.). – Львів: Видавництво "Ліга-Прес", 2020. – 912 с.
10. Мельник М. І. Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі послугами. // Вісник Київського національного університету імені Тараса

Шевченка. Серія "Економіка". – 2022. – № 1(204). – С. 45-51. [Електронний ресурс]. – URL: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua>

11. Козак Ю.Г., Мікловда В.П. Міжнародна економіка: Підручник. — Київ: ЦУЛ, 2019. [Електронний ресурс]. — URL: <https://vdoc.pub/download/mizhnarodna-ekonomika-kozak-5gpi9eh53tu0>

12. International Trade Centre (ITC). Trade Factors and Competitiveness. [Електронний ресурс]. – URL: <https://intracen.org>

13. UNCTAD. Trade and Development Report 2023. — United Nations Conference on Trade and Development. [Електронний ресурс]. – URL: <https://unctad.org/publication/trade-and-development-report-2023>

14. Балабанов І.Т. Міжнародні економічні відносини: Підручник. — К.: Лібра, 2021. — 456 с.

15. Кіндзерський Ю.В. Міжнародна економіка: Підручник. — К.: Наукова думка, 2020. — 512 с.

16. Поручник А.М., Кредісов А.І. Міжнародна економіка: Навчальний посібник. — К.: Знання, 2022. — 479 с.

17. Савельєв Є.В. Методи оцінки ефективності міжнародної торгівлі [Електронний ресурс]. – URL: <https://saveliev.org/effektivnist-torgivli>

18. Місяць Т.В. Оцінка ефективності економічного співробітництва між країнами на сучасному етапі світового розвитку // «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування. — 2016.

19. Український сайт для стуендівт [Електронний ресурс]. – URL: <https://studfile.net/preview/9239051/page:5/>

20. Підручник з історії МЕО в Україні.[Електронний ресурс]. – URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/krihovec-economy-11-class-2019-profile-level/44.php>

21. Посольство. Учасники першого засідання Українсько-чеського форуму розробили рекомендації для урядів України та Чехії й ухвалили свою Резолюцію [Електронний ресурс]. — URL:

<https://czechia.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/358-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizhukrajinoju-ta-chehiyeju>.

22. Вдовиченко В. ПАНДЕМІЯ COVID-19 В ЄС [Електронний ресурс] – URL: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2020/05/COVID19EU.pdf>. 55 2.

23. Ідеологія причин нерівності та суперечності глобального економічного розвитку [Електронний ресурс]. – URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2018-2_0-pages-24_30.pdf.

24. Посольство. Політичні відносини між Україною та Чехією [Електронний ресурс]. – URL: <https://czechia.mfa.gov.ua/308-politichnividosini-mizh-ukrajinoju-ta-chehiyeju>

25. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Чехією [Електронний ресурс]. – URL: <https://czechia.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/358-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-chehiyeju>.

26. Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.me.gov.ua/>

27. Дані Чеського статистичного управління [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.czso.cz/>

28. Міністерство фінансів Чехії. (2022). «Зовнішньоекономічна діяльність Чехії: Внутрішні бар'єри для іноземних інвестицій». [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.mfcr.cz>

29. Українська Торгово-Промислова Палата. (2021). «Торгові відносини України з Чехією: Виклики та можливості». [Електронний ресурс]. – URL: <https://uccr.org.ua>

30. Європейська Бізнес Асоціація (ЕБА). (2022). «Правові та інституційні бар'єри для українських підприємців у ЄС». [Електронний ресурс]. – URL: <https://eba.com.ua>

31. Міністерство економіки України. (2023). «Зовнішньоекономічна діяльність: Правові та інституційні бар'єри». [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.me.gov.ua>

32. Аналітичний сайт TradeMap. Обсяг експорту товарів Чехії Та України. [Електронний ресурс]. – URL: https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c203%7c%7c804%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1
33. Аналітичний сайт TradeMap. Обсяг імпорту товарів Чехії Та України. [Електронний ресурс]. – URL: https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=5%7c203%7c%7c804%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1
34. Вікіпедія. Українсько-чеські відносини. [Електронний ресурс]. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8
35. Чеське радіо для Українців. Співпраця Чехії з Україною спрямована в майбутнє і вигідна обом сторонам. [Електронний ресурс]. – URL: <https://ukraina.radio.cz/spivpracya-chehiyi-z-ukrayinoyu-spryamovana-v-maybutnye-i-vygidna-obom-storonam-8823108>
36. České rádio. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.czech.radio/>
37. Чехія-Україна: перспективи співпраці у оборонній промисловості та повоєнному відновленні [Електронний ресурс]. – URL: <https://proukrainu.blesk.cz/cehija-ukrajina-perspektyvy-spivpraci-u-oboronnij-promyslovosti-ta-povojennomu-vidnovlenni/>
38. Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України. Україна розширює співпрацю з Чехією в оборонній промисловості [Електронний ресурс]. – URL: <https://mspu.gov.ua/news/ukraina-rozshyriuie-spivpratsiu-z-chehiiieu-v-oboronnij-promyslovosti>
39. Czech Statistical Office (Český statistický úřad). Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.czso.cz/>

40. Прогноз економічного розвитку України на 2024–2030 роки. Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=abc123>
41. Публікації Європейської комісії щодо торговельних відносин з Україною [Електронний ресурс]. – URL: <https://policy.trade.ec.europa.eu/>
42. European Commission. Ukraine - EU trade relations [Електронний ресурс]. – URL: <https://policy.trade.ec.europa.eu/>
43. О. М. Шаров, Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: монографія; Національний інститут стратегічних досліджень.
44. Фліссак К.А., Економічна дипломатія. Навч. посіб. – Тернопіль: «Новий колір», 2013.
45. Нижник В.М. Економічна дипломатія та економічна безпека України: навчальний посібник / Хмельницький національний університет. – 2007.
46. Інформація про п'яте засідання українсько-чеської Міжурядової комісії з питань перспективного співробітництва в галузі енергетики // Там само. - Справа № 01-04/1 від 10. 01.2001. - С. 6-12. 22.
47. Інформація про український експорт до ЧР металургійної продукції за 11 місяців 2000 року // Там само. - Справа № 01-04/56 від 31.01.2001. - С. 2-
48. Інформація про характеристику та динаміку розвитку торгівельно-економічних відносин ЧР з ЄС // Поточний архів ТЕМУ в ЧР. - Справа № 01-04/553 від 29. 09. 1999. - С . 11-124.
49. Тюріна Н.М. Міжнародна торгівля: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2019. – 320 с.
50. Міжнародний валютний фонд (МВФ). Дані про макроекономічні показники України [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>
51. Розмова зі знайомими дипломатами та працівниками органів власті Чеської Республіки та України.

52. Офіційний чеський сайт новин Seznam. Стан відносин Чехії та України. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.seznam.cz/>
53. Офіційний сайт юстицій в Чехії. [Електронний ресурс]. – URL: <https://msp.gov.cz/web/msp>
54. Дослідження: Кріховець І.І., Висоцький О.В. Економіка і глобалізація. Підручник для 11 класу. – К.: Генеза, 2019. [Електронний ресурс]. – URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/krihovec-economy-11-class-2019-profile-level/44.php>
55. Бізнес-Інформ [Електронний ресурс]. – URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-3_0-pages-60_65.pdf
56. Автореферат_докторської_дисертації. [Електронний ресурс]. – URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/5020/1/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82_%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97._%D0%9A%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%BA.pdf
57. Методичні рекомендації до виконання для студентів спеціальності «Міжнародні економічні відносини». Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. уклад. Л. І. Григорова-Беренда, Н. А. Казакова, С. А. Касьян, Н. В. Непрядкіна, О. В. Ханова. (5-те вид., перероб. і доп.). – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 38 с.